

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Provincia Rhenana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67721](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67721)

P R O V I N C I A R H E N A N A.

NOVMDECIM domicilijs, è quibus Collegia quindecim, domus probationis vna, Residentiæ tres, & vna Missio, viginti nouem supra quadringentos degunt è Societate nostra in Prouincia Rhenana. In Collegio Colonienſi triginta quinque; Sacerdotes vnus & viginti, Magistri tres, vndecim rei domesticæ Adiuutores. In Treuirensi triginta; Sacerdotes septemdecim, Professores quatuor, nouem Coadiuutores. In domo Probationis tres supra sexaginta; è quibus scholastici quadraginta duo, Coadiuutores sexdecim, quinque Sacerdotes. In Moguntino quinquaginta quinque; Sacerdotes quindecim, Professores non Sacerdotes quinque, studiosi Theologiæ & Philosophiæ viginti tres, duodecim Coadiuutores. In Herbipolensi quadraginta sex; septemdecim Sacerdotes, quinque Magistri Philosophiæ, auditores quindecim, Coadiuutores nouem. In Spirensi viginti nouem; Sacerdotes octodecim, quatuor Magistri, Coadiuutores septem. Viginti sex In Fuldensi, quatuordecim Sacerdotes, quatuor Magistri, octo Coadiuutores. In Heligenstadiano sexdecim; Sacerdotes nouem, Magistri duo, quinque Coadiuutores. In Molshemiano viginti septem; è quibus decem Sacerdotes, quatuor Magistri, septem Coadiuutores: Viginti in Confluentino; nouem Sacerdotes, Magistri

Magistri, & Coadiutores totidem, quot in Mols-
hemiano. Paderbornæ vndeuginti; Vno dempto,
totidem Monasterijs; Sacerdotes vtrobique nouē,
Coadiutores sex, Magistri vero duo hic, istic tres.
Hildesij tredecim; Sacerdotes sex, duo Magistri,
ceteri Coadiutores. Totidem Embricæ, Sacer-
dotes octo, Magistri duo, tres Coadiutores. A-
quisgrani nouem; quatuor Sacerdotes, duo Ma-
gistri, tres Coadiutores. in Residentia Erfurten-
si Sacerdotes duo. In Altenensi, & Bonnensi duo,
cum vno vtrobique Coadiutore. quatuor in Ha-
genoensi, Sacerdotes duo, totidem Coadiutores.
Decedere decem; accedere triginta vnus. Om-
nium industriam, ardoremque animi in sua, alio-
rumque procutanda salute, non parum exacue-
runt piæ Commentationes, ex præscripto Reue-
rendi P. N. & susceptæ alacriter, & obitæ singu-
lari cum fructu, vt in Collegijs omnibus obser-
uatum.

COLLEGIUM CO- LONIENSE.

PATER Ioannes Ghilsius Hollandus, qua-
tuor votorum Professus, & Pater Euerardus
Huckeshouen Vbius, Coadiutor spiritualis, la-
boribus, vitaque hac defuncti sunt fœliciter; quo-
rum ille annos sexaginta duos, triginta quinque
in Societate vixerat. Tironibus formandis annis
pluribus præfuerat. Collegium Treuirensis rexe-
rat, Vir mitis, & charus omnibus, orationis, &
mortificationis perquam studiosus: alteri vero
qui iam diu cum parlysi & epilepsia luctatus, as-
siduis

Pp

fiduis

fiduis precibus se ad illud vltimum certamen compararat, vti non immatura, ita nec inopinata mors accidit, anno etatis quinquagesimo septimo, Societatis in ita trigesimo sexto. Fuere ex alijs varijs, varijs morbis tetati. Doctrinę puellę duę iam grandiusculę, sed quę adhuc Catechistę nostro operam dabant, eo sanctioris vitę desiderio inflammata sunt, vt die festo cum Parentes templum adijssent, communicato consilio, clam omnibus, ex paterna domo, atque adeo vrbe ipsa profugerint, & emensis quatuor millibus passuum, ad Cœnobium virginum se contulerint, summis precibus ab Antistita contendentes, vt in album virginum Deo sacratarum reciperentur. Vbi res parentibus innotuit, Mater illico aduolat, flens excipitur à gaudentibus filiabus, audit decretum esse, istic de cetero etatem agere, neque voluit pia mater Deo reluctari. Itaque annuit votis, & alteram extemplo sponte offert, sacro virginum cœtui aggregandam, alteram secum reducit, dum ab vlceribus, quibus laborabat, curaretur; remittendam eodem, si perstiterit in sententia. Pulio anuorum non amplius quinque donatus icuncula, cum audisset ante eam preces fundendas, vbi domum redijt, non ante quieuit, quam extorsisset pia importunitate, vt ea in conclauis parieti affigeretur; tum vero digressis ceteris, obseruatus à parente, genua flectere, plicare manus, & quicquid preclarum norat, recitare, quò spectaculo mirum quam recreatus Pater vir primarius. Adolescens Opifex dum adstat catechisi, dum sacrum hoc certamen audit, ita permotus animo est, vt quicquid lucelli fecerat ea hebdomade, id in manucula victoribus dispartienda

magna

magna cum voluptate offerret. Scholæ, & numerosam, & lectam habent Iuuentutem. Quatuor emenso Philosophiæ cutriculo in Societatem ascripti, quorū vnus iam iam abiturus, mulierum cognatarum blanditijs, & vero etiam violentia in conclau detinebatur, quibuscum tanta animi contentione certarat, vt sanguis è naribus prorumperet. Sed frustra, nihil cedere pertinax hominum genus: donec à Socio irrupente, prope vi extractus est. In alios religiosos ordines bene multi transuerunt; Alij conditiones lautas, quæ pietatem impedituræ videbantur, animo excelso respuerunt; inter quos fuit adolescens fortunæ tenuis, qui multos se vidisse aiebat, quibus obfuisset præpropere fortunæ commutatio; ideo se, vti hætenus, vitam inopem viuere malle. Multi à suis conatu maximo extorsere, vt vel adire scholas nostras, vel in ijs liceret persistere. Puellus decennis à parente hæretico lacrymis, & importunis precibus id vix impetrauit, & ita simul Patentis animum mollescit, vt ad capiendâ religionis uitæ semina iam subactus videatur, & nostrorum familiaritatem ambiat, quos auersabatur antea. E grandioribus plures triginta, de quibus quidem constat, suis, ipsos à scholis nostris auocare conantibus, resistere fortiter. Quæ à nobis haufere adolescentuli pia monita, etiam transfundente in alios fatagunt. Itaque fuere, qui è paterna domo prauas consuetudines, repugnantes Ecclesiæ præceptis propulsarint; qui domesticos aut errantes, ad veram religionem reduxerint, aut torpentes, ac tepidos ad fidei feruorem, & Sacramentorum frequentationem excitarint. Hæretico loco, & patre natus adolescentulus vix

annum vnum nostra disciplina excultus erat, cum sub ferias Paschales in patria redijt. Hic parens, domestici, alij certatim aggredi tirunculum; argutijs, minis perurgere, vt cibo, ijs diebus interdicto, more patrio vescatur, sed frustra; persistit ille, immò libros parentis errorum illices, clam correptos Vulcano sacrat: Enimvero id moleste ferre parens, furere, & rem totam ad se ductorem rabulam deferre. Ille pro concione exaggerare audax, & nefarium scilicet adolescentis facinus, ferociter bacchari in eos, qui suos liberos nobis erudiendos committunt, carceres insuper, & extrema quæque minitari iuenculo: quibus omnibus id tandem assequutus est, vt is, patre, patriaque deserta, apud nos mendicatò vitam tolerare malit, quam inter perduelles Ecclesiæ abundare. Quod & alij honesto loco nati adolescentes, in scholis nostris factitant. Sodalium pietas hoc anno eximia fuit, quam cum alijs consuets exercitijs, tum maximè præcidaneis quadragesimæ diebus, votiuo facto, ipso quadragintadiæ ieiunio, crebris, & acribus diuerberationibus pnblicis, in solenni supplicatione vrbs, nudis pedibus, pœnitentium habitu incedentes, prælatis manu cereis, patefecere. Hæc de iuuentute. Nihilo segnus laboratum circa adultiores, nec infelicius. Intra Natalem, & Circuncisionis Domini diem, ad quinque millia cœlestem mensam accessere: Confessione expiati multò plures, etsi multi loci angustia exclusi sint. A flagitiosa vita reuocati aliquot; firmati nutantes in fide: errantes plus minus viginti reducti. Pœnitentiæ aspetioris vsus iam frequens factus, Exculti aliquot spiritualibus exercitijs, & in iis homo

homo nobilis pæne decrepitus, qui non cessat suam felicitatem deprædicare, & alios eiusdem ordinis ad idem incitare. Castus adolescens proccacem feminam sæpius fuga elusit, vt aliquando noctem integram nudus, frigore totus horrens, alicubi lateret abditus, tandem pertæsus impudentiæ, & metuens periculi, ad nos seu castitatis Patronos aduolauit. Confessio pluribus salutaris extitit; Eximium est in hoc genere, quod militi cuidam accidit, qui cum febribus arderet, monitus à viro bono, videret, ne fors animum grauior teneret febris, cuius etiam in corpus redundaret ardor; vbi paruit, & conscientiam emaculauit, simul animi, corporisque sanitatem adeptus est. Quam vero Deo grata fuerit pia hæc de proximi salute cura, ostensum est, cum nocte proxima monitori illi vigilanti sese obtulit, verendo oris habitu vir, cuius conspectu adeo delectatus est, vt die sequenti cibi, potusque velut immemor, solo illo vultu sibi pasci videretur; qua re animatus, in hæreticis confutandis, impediendis peccatis, alijs ad Dei cultum reducendis iam totus est; homo alioquin coniugatus. Alter poculis plus æquo addictus, facti pœnitens diris se deuouerat, si de nouo vino se ingurgitaret; immemor postea deuotionis huius, cum rediisset ad ingenium, tanto terrore perculsus est, vt militum infestorum arma sibi fugere videretur: itaque in siluas, & loca sola se proripiebat, neque aliorum consilijs prius tranquillitatem consequutus est, quàm confessione animi expiauit. Hæc nostra in alios officia, aliorum in nos beneficia, nec rara fuere, nec parua; quos inter iure merito primas postulant Serenissimi Elector & Coadiutor, Bauariæ Duces, quo-

rum fauore Personatus vnus, & alterum simplex, vt vocant, beneficium, Collegio accessit; sed, & aliorum liberalitate templi supellex, & res domestica non parum auxit. Sub ferias Paschales geminæ expeditiones adornatæ; altera solennis, & annua Nouesium; vbi in scholis, templis, doctrinam Christianam tradendo, concionando, ægros, victosque visendo, confessiones audiendo, nihil intermissum, quod ad teporem vbi illi ab hæresi, olim isthic regnante afflatum, dispellendum facere videretur; & fuit fructus operæ, tres Ecclesiæ redditus, plures nutabundi erecti, & solidati; mille sexcenti sacro epulo refecti. Excursio altera, ad alterum oppidum instituta, incolarum rogatu; exceptus ibi noster summa omnium gratulatione, eademque præne, quæ Nouesij præstita, proscripse præuæ consuetudines; concionibus, catechesibus, cæterisque munijs Societatis nostræ, ita animi incolarum deuincti, vt ægre ab se homines eos dimitterent, à quibus ob varias persuasiones, initio alieniores videbantur.

COLLEGIUM TRE- VIRENSE.

DVM nos animas aliorum, Deus corpora nostra benignitate singulari seruauit. Exarserat compluribus locis Febris, quam putridam Medici vocant, & subsequens pestis saltatim carpsit ciuium ædes, nobis tamen sanitas integrè stetit. Luculentissimum: tutelæ diuinæ fuit argumentum, cum ciuibus aspectus cadaueris exitialis fuit; nobis nec itio, nec confessus, nec mora periculosa

culosa. Quendam scelerum magnitudo desperare subegerat, & iam sacer esse dæmoni cupiebat, haud interea longum tempus, cum ecce ob maleficium in carceres rapitur: ibi quod ab hoste salutis auxilium desperarat, postulat à Deo; votum facit si vinculis eximatur, apud nostros peccata confessurum; fit reus voti, & Sacramentum magna doloris restificatione vsurpat. Maioris vis furoris alium inceserat, qui manu à vitalibus aberrante, luculentam sibi plagam infixit; perfugium fit ad nostrum, qui solando laborem ducit ad auroram, & pertinax vincendi morbus fuit, vsque dum irradiante sole etiam menti diluxit; tum scelerum nubes confessione discussa, appensa effigies cerea agni, mentem restituit homini furibundo. Femina hæretica dum virum hic quarit, qui profugerat, salutem inuenit, hæresin exiit. Reconciliati primariorum virorum animi. Alter, alterum in honorato confessu ignominiosè percusserat, ex quo fonte sanguis, & cædes metuebantur; aditum à multis, qui auctoritate, & vi orationis odia vincerent, quos pertinacia elusit, donec noster precibus, minisque diuinis perculsit animos; accepta conditio vt plagiarius pacem, gratiamque iniuriæ peteret, læsus daret; & manus data. In hospitali, rogatu Senatus, Catechesis suscepta ad stipatam egenorum turbam, & globus accessit puerorum, quam in reliquis vrbis templis maior. Plures è discipulis alia instituta amplexi; tres artium Magistri nostrum. Sodalis reuectus ex patria, præcepit in flumen factus est, & aquis haustus; eum Patronæ suæ curæ fuisse cognitum est, cum fluctus in sicca humo, ad Diuæ virginis æbem miraculis celebratam, corpus destituere; Ea

res quam mira visa, tam celeriter sermonibus hominum, & nuntijs perlata. Lacrymis igitur absenti, & iustis ceteris mox parentatum: vehemens etiam amor excussit plurimos in pedes, & viam, vt, licet quinque millibus passuum distaret templum, & montes superandi, & æstuante canicula, in montibus sitis ardor, arenæ funebria perfoluerent. Effusum vicinum oppidulum Sarburgum per Saram flumen, vt adolescentum, funaliumque ordines contemplarentur. Nec ignis vllus magis, quam pietas, charitasque Sodalium luxit. Ad id oppidum vocati duo ad Pascha, præter ea quæ solent, pueros communioni maturos, adstantibus parentibus in templo, modum ritè communicandi docuerunt. Ea via adulti quoque, citra verecundiam didicerunt. Actum cum Parocho, & Ludimagistro, vt alphabetarij pueri minimum quater in anno confiteantur. Alij duo Diexkirchen missi (oppidum est Ducatus Lutzburgici non ignobile, Treuiris nouem millibus passuum distans) traxerunt populum, ita vt templum multitudinem non ceperit, nec cœmiterium, vbi ad exundantem populum alia concio facta est. Nobilis fœmina, cum publicum inualetudo non permitteret, secretarium, qui, quæ dicerentur, referret, misit. Inde nostrum accersit, vt ex eius consilio censum annuum assignaret illi, qui quot hebdomadis feria sexta Quadragesimæ, de passione, & doloribus Saluatoris, ad plebem in pago, arci proximo diceret. Alius donare constituit quantum satis est, tam aduenis, quàm ciuibus pauperibus die Iouis sancto triticeo pane alendis. Donis piorum egestas nostra subleuata est, & templi supellex aucta. Eminent R. D. Officialis in nos liberalitas,

beralitas, quæ hoc anno ad trecentos octoginta
quatuor aureos excrevit.

DOMVS PROBATIONIS.

SOLEMNIA Tironum sunt Catechesis vna
urbana, suburbana altera, tertia ad Pauperes,
qui septimana sancta ad Carthusiam copiose con-
fluunt; Peregrinationes non sine hæreticorum
conuicio obitæ. Post exactam Probationem, in
supplementum Collegijs missi viginti, & vnus.
In vicem illorum recepti plures, quibus nec fa-
cilis ingressus fuit, nec mansio sine periculo.
Duobus quos ob florem, certamque spem paren-
tes charos habebant, voluptates ad illiciendum,
& odij in Societatem materia obiecta, constan-
tiam debilitare non potuit, quin per fugam rup-
tis vinculis sacrificarent Domino hostiam laudis,
Alter iam annuam Probationem sustinuerat: eo
tempore crebris litteris à R. P. Prouinciali in
patriam petebatur: dolo prætexuerant Benefi-
cium, quod adolescens Magdeburgi, in Archie-
piscopali vrbe Saxonæ obrinebat, quasi scilicet
religionis Catholicæ id fraudi esset, quod in pos-
sessionem vacuam hæreticus sese immitteret; Il-
lud proinde in fratrem solemni ritu prius confer-
endum: itaque adolescens cum Sacerdote, longo iti-
nere eò missus, ingenti suorum gaudio est excep-
tus: à quibus dissimulata primùm res est, & ex-
tracta conuiujs, impedimentisque varijs, donec
Sacerdoti ob imminentes Calendas Nou. ad quas
scholæ resumendæ erant, abeundum esset. Tum
illi

illi existimabant adolescentis latus nudum esse, Verum munierat Deus triplici ære firmiter. Et quidem orationem ingressus est Abbas Parentis Amicus, & adolescentis, vti videbatur, mæcenas, grauem in speciem, & plenam amoris: non sibi propositum esse religionis amorem peruertere, quem inflammatissimum esse cupiat: quod agat, hoc esse, non vt animum abijciat, sed vt ad aliam religionem adiiciat, eam annis, dignitate, & si id etiam spectetur, opibus confirmatiorem; quam si amplectatur, haud equidem fore, vt minus perfectionis consequatur. Certe absolutam vitæ formam legibus illius contineri, ex qua sit in omnes alias familias viuendi ratio. Verum cum ita sit, cupere se, vt non solum in religione sit, sed præsit etiam adiutor officij, & successor. Ex ea functione, pro loco, plus dimanare fructus in Ecclesiam, quam ex alia quacunque possit in Societate. Ad illum vbique respiciendum in re afflictâ, & nisi præ bono suo, quod solum opinione tale sit, habeat bonum commune, fore, vt incurrat odium Dei. Nec aliter erat quàm referebatur; Ea reuocationis sola causa erat, vt Abbatis dignitas, in familia conseruaretur. Verum adolescens respondit se ad Societatem vocatum, non ad religionem aliam. Omnium optime nosse, Deum, qui futura vt præsentia coram cernat, ad quid instrumentum, quod delegerit, vtile sit, illi, quoniam aliud velit, parendum potius, vt odium declinetur. Quid si mala exempla, in monasterio peruerant? quid si dignitate in perniciem vatur & incommodet Ecclesiæ potius, quam profuit? Quod autem aliud sperent somnio simile esse. Certum esse sibi Deum sequi. Tum indignatio

dignatio amicorum orta est, illi conuertiari, non amplius ferre, respuere a se: hic perpeti, & gaudere. Is exitus fuit, vt quem sine viatico dimiserant, Abbas alius equo, pecuniaque donarit. A damnatis erroribus reuocati duo; Vnus præcipuæ Nobilitatis, ac dignitatis vir, Caluini venenum puer imbiberat; eo maior fuit labor, & cura diuturnior, & vix tandem veritati animus patuit; Successit bonorum omnium gratulatio, & maximè Reuerendissimi & Illustrissimi Principis, qui hunc laborem in præcipua laude posuit,

COLLEGIUM MORGUNTINUM.

FVNEBRIS hic annus huic Collegio fuit; nam sustulit quinque: in quibus Petrus Arloff Iuliacensis, veteranus adiutor, exegerat in Societate annos triginta tres, & ob simplicitatem morum, & ardorem, ac libertatem in cohortando ad virtutem, etiam Principibus viris charus, nostris vero eximie, ob eximiam in ægros, etiam molestissimis morbis laborantes, charitatem, qui id solitus est dicere, nunquam se orationis fatietatem cœpisse, optare se à Deo tantum vacui temporis, quantum ad sitim restinguendâ sufficiat. Alteri Patri Melchiori Nicoleos Professo quatuor votorum, ingenij magnitudo, prudentia, singularis modestia, & patientia admirationem conciliarunt; dum ad Principem & populum dixit annis aliquot, licet vix egrum corpus sustineret, ignita mentis vis. Mortuus est anno vitæ quadragesimo quarto post initam Societatem vigesimo

vigesimo sexto. In eadē vndecim annis minus vixerat P. Godefridus Bullesheim Minister Collegij, qui præter cetera, à cura disciplinæ, celeritate in obsequendo, & exsequendo, patientia, & magnitudine animi commendatus; modo effloruerat, & excidit anno ætatis trigésimo nono. nec dissimilia exempla reliquorum sunt. Præcipua P. Nicolai Latomi, & singularis in animis tractandis industria; eam in Italia Romæ & Paduæ, & in Germania explicuit, quibus locis confessiones excepit magna externorum laudē, qui illum ubique familiariter complexi sunt. Vixit annos quadraginta septem, in Societate triginta. Ultimus M. Ioannes Frangenem, laudem, quam in alios contulimus, quantum ætas illa admittit, completitur omnem: homo antiqui moris, & vitæ. Expleuerat annos triginta, in Societate decem. In eorum locum allecti tres. Adolescens ad fidem adductus, sororem è patria educere parabat, verum re aperta, de ipso ad Academiam hæreticam mittendo, consilia capta, nec periculum nisi fuga euasit. Alter à scholis in officinam mercatoris, in ciuitate hæretica compulsus, egregie stetit in fide: Vexationes hæreticorum, ministrorum lenocinia, & spes opulentæ adoptionis oblata, nec gradu motus est. Vis adhibita, erepti & exusti libri Catholici, retinuit tamen fidem; nec quouis conatu impelli potuit, vt carne die non legitimo vesceretur; Denique huc missus est, & milites adiuncti, subduxit se tamen oculis omnium, & ad confitendum abiit, consilijsque in sequens tempus confirmatus est. A Sodalibus præcipue facinora pulchra orta. In varias religiosorum familias ingressi septem. A ceteris supplicatum in vrbe, & ruri,

ruri, & publice ducti diuerberantium excalceatorum ordines pœnitentium habitu, reiectis intergum flagellis, & prælata à Sacerdote magni ponderis crux, & arma Passionis Dominicæ, venerationem, metumque mouerunt conferræ, & stupenti turbæ. In templo etiam nostro extremæ quadragesimæ hebdomadis, eiusdem penè modi, & exempli flagellatio facta. Et ista solemnia sunt sequentibus annis silenda. Alibi eluti pauperibus pedes, instituta apparatu non leui prandia, ministratum palam magno numero, & conatu inuentis, etiam Nobilis. Reducti in fidem Ecclesiæ quinquaginta tres. Ad pœnitentiam inducti complures. Exceptæ foris confessiones etiam in Saxonia. Domi Parochus suburbanus, abreptus æstu libidinis in consuetudinem mulieris, quod viderat ignem tenacius adhærescere, quam vt extinguere facile posset, rogat Deum vt diuturnum morbum immitteret, impetrat, & lenta tabe duorum annorum subductus è corpore humor est, & exarescentibus membris, spectaculum miseriæ humanæ luculenter factus, exarsit ad detestationem sceleris, & nostro Sacerdote confessus, palam contestatus est æquum stipendium peccatis suis solui: precatus quoque Deum, vt plures ad expiandum cruciatus moueret, nec aliud quam mors dolorem extinxit. Peregre opifex Catholicus, in vrbe hæretica artem faciēs, grauioribus se peccatis obstrinxerat: ea post vsum cœperunt esse aculeata, & metu fodicarunt hominem assidue, ac demonis etiam terculamenta ad furorem adegerunt, vt vinculis constringere opus fuerit: in quibus cum clamaret, non nisi à Catholico Sacerdote salutem

posse restitui, solutus ad nostrum dimissus est, or-
 bitisque Pœnitentię, & Eucharistię Sacramentis,
 recepit animi tranquillitatem. Conuersio viri
 militaris, ex miraculo facta. Cōiectus erat in vin-
 cula ob militarem non magnam culpam, ad pro-
 pinquam, vt timebat mortem; erant in eodem
 carcere duo alij hæretici milites, cum certiore vi-
 tæ periculo; cum mutuo sibi miserias lamenta-
 rentur, Ecce tibi sub vigiliis castrenses vesperti-
 nas, insonuere tympana, proxima luce de reis
 sumptum iti supplicium, tum vero agi de suo
 quisque capite suspicari, omnia moliti, quæ ad
 fugam adiuuare possent: illi vim & instrumenta
 adhibere vinculis, noster ab illis paullo remotior,
 Patrônæ suæ preces & vôtum, si supplicem se &
 damnabilem; clemens propitiæque vinculis istis
 eximeret, suismet manibus eadem ad templum
 Diuæ Virginis Hallense (in Brabantia locus est
 miraculis celebratus) anathema larurum. Audite
 sunt tam seriæ preces, etiam in commodum so-
 ciorum: illi enī arte excussis vinculis liberos
 iam pedes exercebant in fugam, cum noster cate-
 natus adhuc, & solidissimè vinctus, omniumque
 instrumentorum inops, mistis lacrymis, voci-
 busque, & Diuam Virginem rogabat, vt vincula
 discuteret, & socios ne in abitu festinarent:
 cum denique ipse desertus à consilio vincula ten-
 taret, mirabile dictu, ipsas compedes ferreas po-
 sita contumacia, ita mites flexilesque sensit, vt
 instar ceræ de pedibus excuteret: quas ipse mani-
 bus comprehensas, fugiens, quò debuit, detulit,
 & virgini Liberatrici & voto lubens, volensque
 suspendit. Vt vero hanc tantam Diuæ Virginis
 opem grato animo complexus esse videretur,
 conuersus

conuersus ad feriam pœnitentiam, cum certas ob
causas à religionis ingressu ad tempus abstine-
ret, cum religiosis tamen habitare, Deumque
virtutum exercitio sibi propitiare decreuit, quam
rem iam vel maximè agit; nec ieiuniis tantùm
crebris, ac funibus, amictuque cilicino frequen-
ter vitur, sed in catenæ ferreæ etiam vsu persi-
tisset, nisi ad moderationem quandam reuocatus
fuisset. Donaria templo oblata varia; octo casulæ
fericæ. Accessit porro insigne & præsidium, &
ornamentum templo nostro, caput S. Lulli Ar-
chiepiscopi Moguntini, quod Reuerendus ad-
modum D. Hermannus Abbas D. Gothardi Hil-
desij, pro suo in Societatem nostram affectu sin-
gulari, petentibus dedit, additis litteris & gestæ
rei, & sui erga nos amoris non vulgaris testibus.
Attexam ad extremos annales capita rerum ge-
starum in exitu missionis Lohranæ. Eo loco vsus
processionum publicarum reductus, quæ olim
in festis Sanctæ Crucis, & Corporis Christi vsur-
paræ; augustissimum sacramentum publicè cum
cæremoniis ad infirmos portari cœptum, quod
institutum ante sexcentos annos desierat: Impe-
tratum vt in pagum magnum Catholicus Páro-
chus immitteretur. Maxime omnium valuit ex-
emplum Reuerendissimi & Illustrissimi Archie-
piscopi. Is vt populum, quem persistere in hæresi
audierat, ad respectum Catholicorum sacrorum
flecteret, septimana sancta quotidie bis ex arce
ad templum parochiale descendit, & antemeridi-
dianis horis diuinis interfuit, pomeridianis sub
vesperum, ab aulæ Musicis psalmum Miserere, lu-
gubri modo intercinentibus instrumentis, cani-
curauit. Feria etiam quinta, & in festo Paschatis
sacrum,

sacrum,

sacrum, ministrantibus summæ ædis Canonicis, cecinit, & communicantibus sacram hostiam distribuit. Venerabile Sacramentum ad sepulchrum affabrè paratum detulit, præeunte cum facibus, & cereis Nobilitate. Ea rara religio quorundam animos perculit, quos obstinasse porro vidit, edixit aut mentem, aut solū mutent. Ex ea lege iussit in contumaces à Præfecto oppidi agi. Eius in nos suæ Celstitudinis benevolentia publicè constitit. Ter adductis etiam externis Principibus, & Episcopis, Collegium ingressus sacro interfuit: semel testandæ suæ voluntatis publicum epulum instituit; quo tempore honoris ipsius caussa in area Collegij tragœdia de Eleazaro data, nec multo post alia de Absalone in arce, spectantibus quinque Principibus hæreticis. Nec amor apparuit magis, quam cum suæ conscientia confessarium è nostris adhibuit.

C O L L E G I V M H E R - B I P O L E N S E .

M O R T E M obiit vnus Gwilhelmus Riuius Attendoriensis, litterarum Magister, anno ætatis vigesimo septimo, iuuenis, quem singularis obedientia, & industria, ac diligentia, in erudienda pueritia gratum fecerat; testata etiam pietas magis fuit in morbo. Egerat ante mortem diebus aliquot cum infirmario, vt qua hora ageret animam, sanctos omnes, qui sortito quoque mense in Societate obtigissent, ex sacra nomenclatura, quam confecerat, recitarentur: id obtinuit primum, tum ex osculatis imaginibus Christi, Beatæ Virginis

Virginis, & B. P. Xauerij, extensis & iam in infigne Crucis languidis brachijs, ter pronunciatō nomine I E S U, post indulgentias ex more concessas, vbi ad preces cessatores hortatus est, viuere desijt. In eo spes magna Societati succisa, verū in eius locum repositi vndecim, magistri artium sex. Cura salutis in ciuibus late exarsit. Vir necem sibi meditatus, ex desperatione in spem restitutus. Mulier carminibus veneficæ male affecta, aquæ lustralis haustu, in magnis pariendi laboribus mire : d u t a est. Damnatam doctrinam damnarunt sex, & sexaginta. Duobus præluxit operum Illustrissimi Bellamini lectio: Eorum alter Calvinianæ Theologiæ studiosus, vbi argumentis eiusdē Illustrissimi Bellarmini, de gratia, & libero arbitrio pro disputatione propositis, publice strangulari Ministrum Heidelbergæ vidit, & ex dubijs in diuersa abire Doctores suos, vanitatem spreuit. Alterum adeo diuinus metus occupauit, vt ad Eucharistiam sumendam, quatuor horarum nocturnarum oratione se pararit. Conuersionem vnus Deus miraculo probauit: Erat is adolescens Lutheranus, & pistoriam faciebat, cum in nosocomio decubuisset, vixdum Eucharistiam perceperat, cum ex acutissimo morbo cœpit conualescere. Refert commemorare exitū contumacis hæretici, qui è Neostadio (Franconiæ oppidū est Catholicum) exul esse iussus, migrarat in Coburgensem ditionē, & securus iam, fremitu in Catholicos se vlciscebatur; confessus ille fuerat inter parua (quæ Lutherani solent) peccata, adultertium, & vt tacitum esset, pecuniam certam annumerarat: ad promissio secreti facta, & accepti nummi, quid tamen Prædicans? rem palam ma-

Qq

gistratui

gistratui prodit; trahitur ad carceres adulter: & quod testis dixerat omni exceptione maior, quaestionibus subijcitur, & capitali supplicio plectitur. Id certis auctoribus perlatum, vt dubia fides non sit. Parochus nec domi nec foris quietem capiebat, ita moleste à pertinace dæmone vexabatur, interpellator improbus exorcismis exactus: Ille liber quot mensibus apud nos confiteretur. Plenum periculosaæ aleæ negotium susceptum cum femina Illustri, quæ ex longinquo ad nos delata, pilæ instar iactabatur à dæmone, frequenter sursum librabatur in aëra, & suspensa inter octo decemue virorum manus, in directum mouebatur, vt vulgo, volare, diceretur. Verum motor sacris carminibus exire iussus est: valuitque imperium, nec quicquam ad nostram existimationem magis valuit, quam mulierem in gradum restitutam, expertem alibi opis, prece & pretio quaesita. Ad alium euocatus noster, seu à Dæmone occupatum, seu frenesi laborantem, quem per dies quatuordecim vix sex aut octo viri loco tenere poterant, horariarum precum lectione restituit, vt potens sui, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ sacramenta libens vsurparit. Ad scholas veniamus: auditoribus floruerunt, quot nunquam alias, supra videlicet mille, & septuaginta, eorum pietas & virtus ex sequentibus perspici poterit. Fuerunt in vna Rhetorices classe amplius viginti, qui Societatem expeterent, qui Carthusiam quatuor, ex his tres, ex illis quinque voti sunt compotes facti. Alijs etiam ex Classibus, varij in varias se religiones receperunt. Votis Deiparæ factis, adolescentum alij à febribus, alij à furti suspitione qua premebantur sunt liberati. Adolescentulus vnus tredecim circiter

citer annorum cum Hammelburgo ad nostras scholas venisset, ita brevi Catholicam religionem adamavit, ut non modo Sacramenta Catholice obierit, sed etiam litteris ad parentem, fratres, sororesque datis, acerrime eos contumacie, & intolerandæ cuiusdam insipientiæ accusarit, rationibus quæ hoc ipsum euincerent adhibitis, ac nisi resipiscerent se longissimum ijs vale dicturum minatus. Quidam ad patriam, patre mortuo profectus, ab hæretico in carcere quinque septimanis detentus est, eo quod litteras dedisset, quibus ab hæresi Patrem auocare conabatur, & iam idem cum matre acturus putaretur. In Bohemiæ fines excursio facta, quæ tum ob fructum, tum ob alias causas, fusius aliquanto visa est utiliter commemorari posse. Toparchiam quandam in Bohemiæ finibus, Voitlandiæ conterminam, obtinet Illustris quidam, & Magnus Dominus Regni Bohemiæ Procancellarius, vir Catholicæ religioni & Societati in primis addictus. Is litteris suis nobis indicavit vehemens desiderium reducendi ad auitam religionem subditos suos, petiuit enixe mitti sibi hinc Sacerdotem vnum negotio huic idoneum. Missus est itinere sat longo, quinque videlicet dierum, Pater cum Socio sub augusti mensis exitum. Venit eo ipso S. Bartholomæi festo die, exceptusque humaniter ab Illustri Domino in arce Hertenberg, id statim egit, ut eodem pie per celeres nuncios ex oppidis & pagis Iudices, Prætores, alij primarij viri vna cum Prædicantibus adesse iuberentur: Et his quidem Ecclesiasticum omne exercitium interdiceretur: illi vero de Catholicis deinceps Pastoribus, & veteri religione suscipien-

dis admōnerentur. Quod vbi factum diligentet, & sedulo fuisset, omnesque imperata se facturos recipere; Itum altero die in Schompach, quod præcipuum erat oppidum, vt ius templi, & concionis noster occuparet, quem deducebant Pro-cancellarij filij, vna cum Centurione Nobili Misnio. Spes erat successus boni, ob pridianas Consulum & Iudicum promissiones, sed mox patuit mutabile & fallax hominum ingenium, nulla in re, quàm in concepto bono instabilius. Oppido enim cum appropinquarent, are campano ciues conuocari audiunt; ingressi, forum ciuibus vnà rusticisque, qui ex decem pagis confluerant, confertum aspiciunt: Coniuratione facta, siquidem ea omnibus mens erat, neque à se mutuo, neque a Lutherana perfidia desister-di. Hic nimirum in re periculosa præsentis opus erat consilio: Re igitur breuiter deliberata, noster ad templum se rectâ confert. Centurio ad tumultuantes ciues ablegatur, qui primum hesternâ promissa Illustri Domino facta repetit, deinde rogar, velintne legitimo suo Domino, cui iuramento sint obligati, parere? Nolle se hæc in causa clamitant, se enim in corpore quidem, & bonis illi obstrictos libenter fateri, ast animos solutos habere. Proinde non esse quod mirum illi videatur, si hæc in re obtemperare recusent, Opponere aliquid his vix tutum erat. Monenti igitur vt ad templum saltem se conferant, & Ecclesiam Catholicam, de fide Catholica disserentem audiant. Cum hic quoque tergiversarentur, nec primus vllus esse vellet, qui templum iniret, suggestit noster, vt soli primum Iudices, & Senatores, qui pridie in arce Hertenberg fuerant,

rant, ad templum citarentur, deinde alij post alios adducerentur. Illis, ægre licet, introductis, cum ad populum ventum esset, exorta est ingens multorum vociferatio, quorum alij occide, occide: alij incendium, incendium clamitabant, ex composito nimirum & ficte, vt populus diffluendi causam haberet. Sed nostri fraudem odorati, serio, & minaciter illos adorsu monent, videant vbi ardeat, & ne quid detrimenti patiantur, atque ita fractis paulatim animis, post aliquot tandem horas ad templum sunt perducti. Ibi Sacerdos noster inter cetera de Obedientia Magistratibus præstanda, & de ratione, quam in iudicij die pro subditis, Magistratus reddere teneatur, ex scriptura disseruit: qua concione finita, non paulo mitiores esse factos, ex reuerentia quam nostris exhibebant, colligere licuit. Redi- tum post hæc in Hertenberg, iussique sunt vnâ ire Iudex oppidi, ac Ludimoderator, quos seditionis factæ præcipuos authores fuisse, non dubijs signis deprehensum erat. Hos Illustris Dominus Procancellarius grauius obiurgatos, in carcerem compingi mandat. Exinde ad Iudices, aliofque è populo primarios, quos coram habebat conuersus, comiter, & blande cohortatus est ad Sacerdotis nostri conciones diligenter, & attente audiendas, Nullum ad Catholicam religionem coactum iri, liberumque cuique fore assentiri, & dissentire. Audite, inquit, dilecti subditi mei virum istum, quem salutis vestræ desiderio, tanto huc itinere aduocaui, audistis annis quinquaginta sex, aduersæ religionis homines, audite etiam aliquando meæ religionis Doctores. Quod si, Deo dante, Catho-

licis vobis esse placuerit, longe charissimi mihi-
 subditi eritis, nullus tamen ob meam gratiam
 Catholicus fiat. Atque his dictis Pragam abiit,
 quo iam alteris ab Imperatore litteris vocabatur.
 Noster igitur nihil cunctandum ratus, Stoma-
 chium denuo aduolat, ibique concionibus ali-
 quot fidei catholicæ præcipuos articulos, eos
 præsertim à quibus Lutherani dissentiunt, expla-
 nat, ea frequentia, vt templum quantumuis am-
 plum eos capere non posset. Absolutis concioni-
 bus iubentur omnes in cœmeterio subsistere, &
 sua contra Catholicam fidem dubia, & argumen-
 ta palam proponere: quod cum aliquoties fa-
 ctum esset, neque iam quod obijcerent, amplius
 haberent, propius ad rem veniri, deque conuer-
 sione agi cœptum est. Res hoc modo feliciter
 Deo iuuante est perfecta. Vocati sunt viritim oppi-
 dani omnes, & cum singulis seorsim in sacrario
 actum à nostro; Rogatum, vellentne vitam ma-
 iorum suorum religionem sequi, confessionis &
 Eucharistiæ Sacramenta Catholico ritu obire?
 trepidantes animati, nutantibus difficultates ex-
 hausta: nonnulli tertio, & quarto reuocati. Du-
 rauit ea res sine intermissione quadriduum. inte-
 grum secundo euentu, nam exceptis tribus, aut
 quatuor, ex vniuerso oppido nemo fuit, qui non
 manus daret, & Catholicum se fore promitteret,
 adeo vt in ipso Deiparæ Natali, plures trecentis
 ex ijs sacram Eucharistiam sumpserint. Idem a-
 gendi modus simili successu in alijs pagis etiam &
 parœcijs est obseruatus, fuitque confitentium &
 communicantium virorum, & mulierum, fre-
 quens multitudo. Dumque noster Sacerdos his
 negotijs detinetur, Socius interim de modo recte

com-

communicandi, de præceptorum diuinorum obseruatione, non inutilem eius concionibus operam præstat. Hisce ita peractis, oppidum alterum Grassengrum appellatum aggredi placuit, in quo plus fuit difficultatis. A Prædicantibus enim animati incolæ, & conspiratione mutua colligati, cum post conciones aliquot factas, viritim, vt supra, conuocarentur, comparere renuerunt, tandem tamen familiaritate, & comitate P. Nostri permoti, sese stiterunt: singulorum vox erat illa: nolle se primos esse facturos, quod alij fecerint; Inter agendum deprehendit Pater fœderum auctores; quos grauitè redarguit, quod non tantum suæ, sed alienæ quoque salutis obsisterent. Intellecta hoc modo, dierum aliquot labore, singulorum sententia, conuocat Senatum Pater: constare sibi ait, de omnium animis, singulos nosse quid cum vnoquoque egerit, ruptam esse fœderis catenam: propediem fore ex consularibus iuxta & plebeis, qui communicarent, deinde iussit omnes in conclaue secedere, & solum apud se remanere Iudicem, qui præ cæteris refractarius erat. Hunc post multam disceptationem eo tandem adduxit, vt promitteret proxime se catholico more confessurum, & communicaturum; illo per obuersum ostium abire iusso, sic vt ceteri quid actum esset cognoscere non possent, aduocatur alter Consul, cum quo fere per horam est laboratum, qui tamen & ipse tandem consensit, sicque consequenter Senatus vniuersus. Nec multis post diebus conuocata ciuium omnis multitudo, stipulata manu fidem dedit catholicæ religionis, communionisque suscipiendæ. Dum hæc aguntur venit Praga Pater quidam Societatis

tatis, qui Herbipolensi succedat; coram eo, & Domini Procancellarij filio in arce Hertenberg, omnes qui confessi nondum fuerant, proximis id diebus se facturos sponponderunt; neque viri solum, sed etiam feminae, & filij, filiaque familias Catholicam religionem promiserunt, in omnibus viginti sex pagis, & duobus oppidis, praeter sexdecim circiter rebelles, quos meliora quoque consilia breui capturos, spes est. Noster itaque dispositis rebus, & cum successore communicatis, priusquam abiret, singulis parœcijs inter valedicendum salubria mandata reliquit, de pulsu vespertino, & meridiano, de ieiunijs, festis, aqua benedicta, ceterisque caremonijs. Item qua sit pœna multandus Parterfamilias, si quis ex eius domo ad hæreticos excurrat. Præterea nemini, qui in infirmitate Parochum non vocarit, & Catholicè mortuus fuerit, campanas esse pulsandas. Demum exhibuit litteras Domini Cancellarij Praga datas Schompachensibus, quibus eorum ille obedientiam magnopere collaudat, tum ad constantiam hortatur, & denique munificum se, & ipsis & vicinis pagis ostendit, remittendo magnam illis soluendorum redituum illius anni portionem. Idem Dominus nostro Patre rogante eo cuidam vitam, alteri nonaginta florenorum debitum condonavit. Prædicantibus illam Clementiam exhibuit, vt manere, & reditibus suis cuique frui, ad illum vsque anni diem, quo parœciam inijt, liceat. Itaque tres aliqui menses, aliqui amplius habent, quibus euolutis, in alias sedes emigrandum erit. Vnus tamen quod seditionis, & coniurationis author fuisset, statim est

est expulsus, alius qui senior & præcipuus erat, diem suum obiit, cui mox sequenti die Catholicus parochus, Theologiæ Doctor est successus. Hæc ferme sunt, quæ in Missione hac sex circiter hebdomadarum spatio, cum diuina gratia sunt peracta; quibus tamen duo Coronidis loco adijciam, quæ ut magni non sint momenti, attamen & illorum meminisse iuuat. Primum est, cum fructificandi causa ad locum quendam aliquando proficisceretur noster, accidit ut in quosdam incideret, à quibus cum sciscitaretur; quid esset quod in Catholica religione suscipienda, difficiles se præberent, triplicem huius rei causam potissimum esse, ab iisdem didicit. Prima, quod ipsis persuasum esset fore, ut à salute abducerentur. Altera, quod nos frequenter loqueremur græcè, vel latine. Tertia, quod futurum esset, ut aliena lingua malè baptizemus pueros. At oppositum se facturum omnino Pater promisit. Se enim & saluti ipsorum optime consulturum, & pro concione nullam vel latinam, vel græcam vocem prolaturum: denique pueros ita baptizaturum, ut ipsi intelligerent rectè baptizari: idque re ipsa paullo post, in infantis cuiusdam baptismate ostendit, in quo pleraque, quæ ad baptismum, eiusdemque caremonias pertinent, germanica lingua explanauit, quod ipsis mirifice placuit, eaque re effectum ut promptiores, & frequentiores deinceps ad Conciones audiendas confluerent. Alterum sic se habet: Ipso illo die quo nostri Hertenburgum primum venerunt, cum sacris ibidem operaretur P. Gerardus, accidit, ut tintinnabulum, quod in sacra hostiæ elevatione rectè sonuerat, in calicis eleua-

tione

tione repente obmutesceret, exciderat enim ministro non aduertente ferrea lingua, qua ex repiam hanc cogitationem Illustrissimus Dominus Procancellarius concepit, vt postea narravit, signum illud nimirum esse, exterminandi ibidem calicis, & vtriusque speciei in Laica communione. Quod quidem ita factum esse merito & gaudemus, & auctori bonorum omnium Deo & laudes, & grates dicimus sempiternas.

COLLEGIUM SPI- RENSE.

A VCTVS est personarum numerus postquam ex Superiorum mandato, Patribus qui tertium Probationis annum peragunt, Collegij pars est attributa. Et nonnullorum sanitas, circa ieiunium verni temporis, periculose tentata. Vnum mors nobis eripuit P. Ioannem Mackium Augustanum, Professum quatuor votorum, & casuum in hoc Collegio Professore, annis triginta vna in Societate decursis. Vir erat in tractandis hominum animis, & confessionum munere obeundo industria singulari, vt moriens perpetuam sui memoriam, ac desiderium in hominum animis reliquerit. In eius locum submitit diuina bonitas alium, cathedralis olim Capituli alumnum, ad Curionis munus in hac ipsa vrbe designatū. Septemdecim commentationibus pijs exerciti. Vnus eorum Catholicæ fidei veritatem, alter religiosi status perfectionem, reliqui officij sui, & vitæ Christianæ debitum agnouerunt. Ex varijs hæresibus extracti ducenti tredecim: atque

atque in nonnullis acciderunt, quæ Dei benignitatem testarentur: vnum alterumue apponam gratia exempli. Adolescens fuit maturæ iam ætatis ac iudicij, cui, cum varias variorum hæreticorum, & Catholicorum conciones audisset, scrupulus iniectus est, verane esset quam à primis annis imbiberat fides. Videbat nimirum Concionatorem quemlibet, suam alteri non præferre tantum, sed damnare cæteras omnino. Diu, multumque fluctuanti, cum sibi vnam solummodo ex tot pugnantibus, veram esse posse persuaderet, hoc consilium à diuina mente incidit, ardentibus precibus vt opem flagitaret, numenque cæleste ad veram religionem dignoscendam. Paruit diuino monito, paratus, vel centum miliarium iter, veritatis inquirendæ causa emetiri; cumque expansis in cælum brachijs nocte quadam diutius precaretur, in somnum incidit salutis initium, in quo sibi videre videbatur concionatores tres, cum suis quemque Auditoribus (vt olim videbat) sed Catholicos solos auratis redimitos fertis, quibus reliqui carerent: somno excitus, somniumque identidem reputans, Catholicorum doctrinam ceteris veriolem inde monstratam non male colligebat. Itaque cum non ita multo post in nostrum Sacerdotem in itinere incidisset, isque de religione interrogasset, subiecit hic, lutheranam sese hæctenus sectatum, sed hoc tempore animi plane dubium pendere, adeo vt annum ipsum, ab ipsorum cæna abstinuerit, nihilque in votis habere potius, quam vt Deus aliquando tandem fidum sibi hominem mittat, à quo volens, libensque de vera fide doceatur. Hanc noster occasionem nactus, hominem accepit, cumque de præcipuis

cipuis fidei nostræ capitibus in itinere, & oppi-
 do vicino instituit, vt exemptis iam dubijs, Pro-
 fessionem fidei coram domesticis in genua pro-
 uolutus, & ad interrogata respondens fecerit.
 Mulier nobilis Lutherana hæresi infecta, quæ
 decennio integro ad Ecclesiam redire cogitabat,
 sed Confessionis faciendæ timore retinebatur:
 tandem vnius de Societate concionatoris vehe-
 menti concussa spiritu, non diutius conscientiæ
 vim ferens, hæresin deponit, & confessionem,
 quam ante reformidarat, lætitiæ & quietis offi-
 cinam inuenit. Inuentus item alter qui post sep-
 timum, ac decimum annum, quibus reluctatus
 est, tandem victas dedit manus. Egerat hic olim
 cum quodam ex nostris Herbipoli, cuius et si
 nomen exciderat, incensa tamen charitas altè
 insculpta animo sæpius obuersabatur. Ab eo se-
 cum actum non sine lacrymis referebat, quin
 & libellum de fidei controuersijs, quem ab eo-
 dem acceperit, legisse quidem, sed perfunctorie,
 tandemque post annos sedecim tractasse diligen-
 tius: Quod cum facit, pœnitere eum Lutherana
 hæresis cœpit, donec paulatim diuina luce collu-
 stratus, mentem maior quædam vis inclinauit,
 vt Catholicæ iam doctrinæ amantior factus,
 oblata alterius negotij occasione, longo itinere
 ad nos venerit, vbi confessus & Ecclesiæ red-
 ditus abiit, spe plenus fore, vt in eundem salutis
 portum, plures adduceret. Neque vero inter
 hanc curam reliqua officia neglecta. Inuisi æ-
 groti interdum, & noctu Inopia pressis, piorum
 liberalitate, nostris laborantibus subuentum: In-
 gens rosariorum vis pietati promouendæ, maxi-
 me in solenni quadam supplicatione, à viro quo-
 dam

dam è præcipua Nobilitate comparata, ac eiufdem subditis per nostros distributa. Puella quædam hæretico inferuies, nulla ratione induci potuit ad esum carniùm, diebus ab Ecclesia prohibitis, quamuis non tantùm cibi alij negarentur, sed etiam à familiâ reliqua vehementer vrgeretur, & vero etiam quotidie irrideretur. Alia decem integros annos minis, promissisque sollicitata est ab hero, Domina, multisque alijs, vt à fide Catholica descisceret; constans permansit, & tandem Catholicum herum Confessario suadente quæsiuit. Reuerendissimo Wormatiensi Episcopo, S. Romani Imperij Principi, in extrema illa lucta adiuimus, ad quam pius Princeps sese iam pridem ita parauerat nostrorum monitis, vt in eo nihil desiderari posset. Iam vero è scholis nostris quorundam spectata constantia. Adolescens quidam tenuioris conditionis, sollicitatus à parentibus, cognatisque, vt scholam Lutheranam spe liberalioris sustentationis iniret, quo firmior fieret in Catholica religione, frequentatione Sacramentorum, & aliorum tum exemplis, tum meritis in Sodalium numerum aggregari petijt, Et iam annum integrum frequentibus amicorum, & honoratorum etiam petitionibus restitit. Nec suo fructu angelica Sodalitas caruit. Certe ipso Natiuitatis Domini peruigilio, duo ex hoc numero Sodales plateas vrbis obeuntes, quos nancisci potuerunt pauperes, ad Confessionem impulerunt, vt ex Confessarijs quidã sex, aut septem audierit. Alius item dum Eleemosynæ præ foribus distribuuntur, hoc ipsum præstitit: idemque alio tempore hæreticum hominem, vt dedoceret, ad Collegium adduxit. In excursionibus,

tionibus,

tionibus, quæ multæ ad multa loca fuerunt, fructus item extiterunt multi. Testimonio sit, quod in sola WORMATIANA hæretici duodecim, vt alia omittam, in ouile ecclesiæ sint aggregati. Introducta in summi templi sacellum, S. Nicolao sacrum, Lectio catechetica, nunquam hac in vrbe Catholicis celebrata, & omnium concursu & gratulatione excepta. Continuabitur ea deinceps à primario vrbis Parocho, altera quoq; à summæ ædis Vicario, ab ipso principe ad hoc munus delectis, idque more & modo Societatis. In eam ré Illustrissimus Princeps Catechismos, cantioncularum catholicarum libellos, rosaria, imagines, & si quæ alia animis paruulorum excitandis apta sunt, liberaliter curaturum recepit. Denique omnium in Societatem amorem, ita sunt inclinati animi, vt nihil ardentius expetere, quam nostrorum reditum, aut sedem stabilem passim homines audias. Ipse Illustrissimus Princeps, adeo nostram probauit operam, vt non contentus amplissimis verbis gratias sæpius egisse, rhedamque tertio etiam recusantibus obtrusisse, etiam in proximam Quadragesimam eandem operam obnixè precatus sit. In alio vero oppido, item Imperiali, (cui Landauo, seu Landoiæ nomen) studio vnus ex diœcesis huius Satrapis, qui exercitationes spirituales aliàs apud nos peregit, tentatum nonnihil. Venerat in illud pridie Natalis Domini, Satrapa Nobilis cum coniuge, aliisque non paucis Nobilibus, ignobilibusque, euocatis insuper ad se ex gemino pago honestioribus viris, & feminis catholicis, vt ibidè duobus ex Societate Sacerdotibus, qui ad locum ex condicito conuenerant, confiterentur. Quod factum: &

pie

pie communicarunt circiter sexaginta. Atque hæc eorum pietas, hæreticis aliquibus non parum placuit; quod si qui fuerint qui minus probarent, signis certe externis prodere non sunt ausi, quod iam ante Magistratus licet hæreticus omnes monuerant ut abessent, aut modestos se spectatores præberent. Ex incolis permoti tres, ut fidem Catholicam susciperent. Virgines duæ, vnaque Matrōna Nobiles è mundo suo muliebri, vestes tres in ornatum templi contulerunt, quarum precium centum aureis æstimatur. Aliæ vestes Sacerdotales duæ, à viro nobili dono datæ. Res familiaris auctior facta quinque plaustris vini, piorum benignitate submissis. Item centum & decem aureis, qui nobis ex legatis vita functorum obuenerunt.

COLLEGIUM FULDENSE.

VALETVD E constitit omnium: nisi quod P. Henricum Hauerum, tertianis Præfectum Patribus, mors abstulit. Cuius viri vita multarum virtutum exemplis abundauit. Quare iam olim, cum Colonia Poëtices, Rhetoricesque scholas regeret, sancti viri famam obtinebat; & post Rector Collegij Herbipolensis, tanta apud Iulium Episcopum autoritate valuit, ut eum pro sancto coleret, & obseruaret. Zelus is fuit in viro, ut sæpe ipsemet diuque verba pro concione non solum faceret, sed ad semibarbaros viros inops cibi, & rerum necessariarum, parochis subsidio excurreret, & doctrinæ Christianæ rudes imbueret:

bueret:

bueret: Sæpe cum hæreticis disputatione vtiliter concertaret: Iacentes mores alacri spiritu in aliquot monasterijs, præsertim virginum, ita excitaret, vt vel hodie se late diffundat sparsus olim ab illo virtutum odor; Quin Saxoniam ipse totam vasto complectebatur animo, ingentes, quibus illam ab errore liberaret, animo voluens curas. Hinc, vt Eisfeldiæ in meliorem faciem entescentis, sic Halbestadiensis Missionis olim exordia, & Hildesheimensis quoque Collegij principia ipsi debentur. Magni & feruentissimi spiritus exemplum Heiligenstadij, in Apostatam Societatis scholasticum, qui ad nuptias profluerat, statuit, cum ipse in concionem ascendens, eum publice excommunicatum grauissima oratione pronunciauit. Sæpe quoque Herbipoli, in publicis Academicorum congressibus, magna libertate spiritus Societatis institutum propugnauit. Abstinentiæ, ac modestiæ, paupertatis, sui que contemptus, quanto studio teneretur, longum esset enarrare per singula. Deuotio in eo erat assidua; horas itaque Canonicas, ad extremum vsque spiritum exoluebat. Omnia instituti nostri spiritus exercitamenta in cœlum ferebat, & commendabat alijs. Genua ab orationis frequentia callo induruerant. Cilicij vsus perdomando corpusculo, tam familiaris erat, vt ne difficillimis quidem itineribus vti eo desineret, attrituque sanguinem eliceret. Ingemiscere leaiebat, quoties Sacerdotem sine singulari præparatione, & oratione videret ad sacrificandum accedere. Verecundiæ & honestatis cultor fuit, ad aliorum pæne stuporem. Quamobrem vestitus inunctus, vestitus mortuus est. Sacerdos de nostris,

nostris, ipso testificante cui accidit, Herbipoli cum febris molestis conflictaretur, petijissetque manum Patris, tum Superioris, capiti suo imponi, tactu illius sanatus est. Epitome virtutum continetur litteris admodum R. P. N. ex vrbe, ad Collegij Fuldensis Rectorem, scriptis. Ereptus est, inquit, Prouinciæ vir Religiosus, magnæque ædificationis, & quem multis in ea laboribus magna fide, & zelo perfunctum meminimus. Vixit annis quatuor supra quinquaginta in Societate triginta duobus. Consolamur nos post mortem fructu, progressuque diœcesis, cui Dei bonitas, diuturnos hominum miserata errores, auitæ fidei lumen obtulit, quam in rem Reuerendissimi Principis, ac Fundatoris zelus, maiorem in modum sese incitauit, quando remediis aliis frustra tentatis, propinquo iam Paschatis die, propositis palam edictis cœpit vrgere ad officium ciues. Vnde nobis, in infelicibus animabus sacramentis lustrandis, laborandum fuit. Id quod tanto hominum concursu perfectum est, vt exoptasse hanc rerum conuersionem incolas diceret. Hinc sacerdotum nostrorum alii sexcentos, alii quadringentos, & quod excurrit, plures audierunt: ducentos cum Ecclesia in gratiam restituerunt; Ita vt circiter quater mille, centum, & amplius homines, nostrorum studio ab erroribus, & vitæ noxis nunquam antea expiatis, absoluti sint. Memorabile, quod qui obstinati exilium elegerunt, variis, spectatisque pœnis à Deo puniti sunt. Nam & maleficiorum iudiciis manifesti profugerunt non pauci, ne ferali flamma perderentur; quique excesserunt, etsi magnificis Principum hæreticorum litteris, & promissis publice inui-

tati erant, ingrati tamen, inuisique aduenæ, vix recepti sunt, ne dum ostentata promissa exolui fenserunt. Inde casibus improuisis, pars atroci morte sublata, pars grauibus conflictati morbis, pars denique ob maleficia cum probro, iterato exilio deportati. Pupugit restitutæ fidei, & amplificatæ Dei gloriæ causâ tam vehementer Marburgensem Academiam, vt ex primoribus Doctor vnus, idemque concionator præcipuus, librum sparserit plenum maledictis, verborumque minis, quibus, & exules nostros in spem erigere, nouam Principis nostri gloriam obscurare, & Societatis nomē inprimis in inuidiam vocare studuit. Auxerat vulneris dolorem Doctoris Iurif-consulti conuersio, qui vna cum familia Marburgo se proripiens, non contentus totius vitæ præteritæ peccata confessum esse, publice quoque constare voluit, eum relicto Marburgo, Fulgæ salutis suæ portum quæserit. Itaque palam in Gymnasij nostri schola, coram omnis generis iuuentute, etiam Hassiaca, in magno honoratorum confessu, præsentem cum aliquot Consiliarijs Principis Mareffchalco, aduentus sui causas exposuit. Doctoris Pistorii, cui affinitate iunctus, librum de religionis controuersia scriptum, methodo accurata retexuit, argumentorum momenta de nouo expendit, & eius libri lectioni agnitam fidem acceptam tulit. Actionem totam ipse, pronunciatum non sine lachrymis D. Ambrosii Cantico, conclusit; viuitque iam constantiæ, & integritatis laude spectatus. Ipsius, ciuiumque conuersionem seriam fuisse, ostendit Venerabilis Sacramenti supplicatio, in qua retinenda tot iam annis Societas laborarat: prodiit tota pæne ciuitas:

uitas : vmbellam sustentabant recens conuersi
Senatores, Scabini; Sécuta cohors aulica, Sena-
tus, ciues tributim vniuersi cum cereis, tanta ve-
neratione & silentio, vt oratione tacita omnes
suspensos esse crederes; viæ omnibus floribus;
parietes aulæis, & peripetasmatis ridebant. Quæ
omnia pleraque à ciuitate sponte suscepta. Mul-
torum sententia fuit, pompam hanc omnem præ-
teritam memoriam superasse. Deiparæ Matris
congregatio antiquum obtinet: hoc peculiare;
Magistratus illius ad externos transisse; Præfe-
cturam ad Nobilem D. Fuldensem Præpositum,
reliqua officia ad eos, qui in aula Principis, con-
silio, Nobilitateque sunt clari. Locis aliquot pe-
stiferi concionatores exacti, in quorum vno, cui
nomen Fregenstenium, postquam armata manu
bis introductus, atque excussus Sacerdos Catho-
licus, ab hæretico Domino, templi fores etiam
vallo, & aggere obiecto præclusæ sunt. Quare
dum sacra sub ferias Paschales poscerent coloni,
iussus conscendere rudis ædituus, qui Euangelio
& suggestu lecto, venientes ad se inde confessionis
caussa rusticos, globatim absolueret, & panem
prophanum distribuere ausus est. Adde, institu-
toribus nostris, fortes Christiana fide, & constan-
tia isse ad rogam septuaginta quatuor maleficas.
Obstetricem in his sexaginta duarum cædium reâ
memorabili fortitudine flammantes forcipes sine
gemitu excepisse, & augeri sibi supplicia popos-
cisse, attonitis spectantium animis. Item hoc an-
no primum in æde nostra Reuerendissimum Fun-
datorem nostrum, post tot annorum exilium, de
manu Rectoris Collegij, solenne munus cerei
excepisse, honorificisque verbis latinè palam So-

cietati operam, studiaque detulisse. Iam ad excursionem. Binbachium pagus est primarij Monasterij Decano subiectus, cuius Parochus olim monachus, & auite fidei desertor; in quo edomando, & ouibus ad securiora flectendis, diuturnus susceptus labor. Exitus tandē Deo dante contigit is, vt ferijs Paschatis, atque deinceps, ad quadringentos in ouile Christi concesserint. Inter quos Pastor ipse primus, qui vt senex annosus, & thalamo assuetus illicito, longum nostris negotium texuit, donec post anni fere laborem, fr̄anum denique accepit. Pt̄cipuo gaudio Resurrectio Domini, veteri crucis, & vexillorum gestatione celebrata, & mos reuocatus lustrandi cœmeterium, precesque pro defunctis exoluendi. Neque fuit, quod incolarum animis plus placuerit. Adducta, ex eodem pago, femina non vulgaris ad Catholicæ veritatis lucem, quæ in hæresi à teneris instituta, ab omni consuetudine Orthodoxorum abhorrebat, vt à marito Catholico, iam quadriennium omnia agente, flecti nullo modo posset; ad accessum nostrorum se abderet, & omne sermonis commercium sperneret: tandem à Sacerdote nostro eucta, ex promisso Fuldam veniens, per Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramenta Ecclesiæ est restituta, restataque Sacerdoti, eam se animi iam tunc cepisse tranquillitatem, & tam inexpectata solatia, vt eloqui verbis non posset: nec sua salute contenta, familiam ilico permouit, vt exemplum sequeretur suum. Duo alij vici frequentes, qui superiori anno alacres religionem susceperant, aditi non sine fructu; quinque adhuc hæresi immerfi supererant, facile quinquaginta Deo reconciliati sunt. Cereemonias
Ecclesiæ

Ecclesiæ probe docti, eas tanto studio sunt amplexi, ut è templo digressi omnes turmatim ad aquæ benedictæ resperfusionem confluerent, eam, præter morem, domum vna deferrent, cruces frontibus alacriter imprimerent; ad hostiæ elevationem genua submitterent. Huinsfeldensis oppidi Parocho vtiliter quoque noster Sacerdos adfuit, in subiacentes tres oppido pagos impigre laborem proferens; hic omnes ad vnum pœnitentia lustrati; infirmi sedulo visitati: venerabile Sacramentum (quod insolitum in illis locis) ad eosdem palam, sub oculis omnium, non sine reuerentia comitantium, vicatim delatum; ipsique oppidani, quoties sub noctem Sacerdos ad eos deflecteret, tametsi labore fessum, è vestigio occupabant; quibus ille præcipua civium utilitate in noctem vsque libenter aures dabat. Audijt, adiitque leprosos omnes, quos cum fere Lutherana hæresi infectos reperisset, eadem opera in gremium Ecclesiæ restituit. In pagos etiam quatuor, vbi hæresis late dominatur, Præfecturæ Steinaniæ nobili Satrapa fauente, via patefacta; datis eidem quoque litteris à Principe, qua fieret rei gerendæ authoritas. Pauci in iis reperti Catholici, atque ij fere Sacramentorum expertes. Primo per iteratas Catecheses condocerunt agrestium animi, atque vbi veritatis prima apparuere vestigia, quæ Prædicantes iam dudum oblitterarant, statim in veriora lubentibus animis inclinarent. De peccatis apud Sacerdotem deponendis admoniti, exposuerunt; de Corpore Christi participando edocti, pari religione paruerunt. Non reticendum hostias etiam consecratas ab iniuria hominum & temporum, in hie-

rotheca fuisse, quas annorum quadraginta hæ-
 resis abolere non potuit. Memorabile etiam Præ-
 dicantem, magicis artibus tota diœcesi infamem,
 eo loco deiectum, quem ut S. Bonifacius olim
 S. Michaëlis honori, sic ille quadringentis annis
 Cacodæmonis cultui manciparat. Præclara fuit
 Energumeni vindicatio in pago Kirchaesell: vbi
 cum maritus, ob nouæ nuptæ parum secundam
 formam, se mœrori dat impensius, obuios ha-
 buit duos in via, senectæ venerandos, cætera ta-
 men atros; qui doloris causam sciscitati, ilico
 spondent opem, modo sequi se ad notum hario-
 lum non sit molestum. Annuit ille, sed moram
 tamen rogat tantisper, dum Patrem hac de re
 certiore faciat. Itaque cum huius rei gratia
 domum Patris venit, ilico furore insolenter ex-
 ultim ferri, eosque motus dare, vt ne vicinias
 quidem concursu reprimi posset. Accersuntur
 ergo nostri, quos vbi appropinquare sensit, Ca-
 codæmon immanius ferocire, atque tanto im-
 petu agitare hospitem suum cœpit, vt is reuinctus
 licet, a quatuor tamen robustis compefci non
 posset. Nostri Sacerdotes explorata re, mox ad
 templum concedere, statum Energumeni Deo
 commendare, atque consilia in medium con-
 ferre: Posthac ingressi domum Energumeni,
 partiti familiam, alter viros, alter feminas ad
 Confessionis & Eucharistiæ legitimum vsum,
 cuius ipsi ignari, erudire. Hincæquam, thus, pa-
 nom, salem solemnè precatione benedicere, &
 daemonicum, vt ea sumeret, etiam innitum co-
 gere. Consuetis inde Exorcismis miserum ag-
 gressi, ex vocum, quæuis animalia imitantium,
 multiplici specie, & latini sermonis vsurpatione
 intelli-

intelligunt dæmonis præsentiam, cuius petulantiam Exorcismos ridentis, noster Sacerdos non semel infracta alapa fregit, ac discussit. Denique post non longi temporis interuallum, pulsus infessor dæmon: Energumenus autem velut corpore fracto sponte assurrexit, atque deinde memor omnium quæ secum acta fuissent, professus est rationem semper sibi inter corporis iactationes constituisse; sed uti illa, ut voluisset, non potuisse. Mane ipse cæterique omnes, qui spectaculo interfuerant, ad sacramenta percipienda compositi, expiatis rite criminibus, Agni cœlestis epulum inierunt, & laudes, gratesque Deo pro tanto beneficio dixerunt. Complures remedia salutaria in morbis hinc expetierunt. Puerpera, grauiissima post partum dæmonis infestatione sic agitabatur, ut obsessionis sat manifesta indicia proderet: cui cum frater Germanici Collegij alumnus, Ecclesiastica omnia subsidia adhibuisset, morbi que visita se intenderet, ut puerpera & absentia, & arcana panderet, & Sathanam adesse sibi ipsa sentiret; Accersitus noster in oppidum, quod hinc nouem millibus abest, quamprimum Pœnitentiæ sacramento ægram lustrauit, vnumque tantum Exorcismum protulit, mulier intra viginti quatuor horas, quæ pharmacis antea pænè deiecta erat, corpore, animoque reualuit: Eodem articulo temporis puella septennis dæmoni obnoxia per varios corporis cruciatus, ab eodem Sacerdote, per Ecclesiastica remedia continuo curata est. Plurimum in alia muliere operæ positum, quæ quatuor hinc miliaribus in Pago, cui nomen, ab alto fonte est, multiplici dæmonis carnificina vexata, vbi de-

nique ad Magorum operam confugisset, in apertam lapsa fuerat mentis insaniam. Huc adiit Sacerdos noster, atque ad solita precationum carmina conuersus, salem & panem benedictum eius præscripsit, quibus ita sumptis per aliquot dies, quæ paullo ante nullis catenis satis coerceri poterat, melius habere, & ad solita sponte redire munia cœpit. Auriga quoque hæc in Thuringiam transiens, & fama tam diuinæ opitulæ permotus, ærumnas suas, & dæmonis impetus remedij causa Sacerdoti exposuit, & opem submisit poposcit. Is iussus è templo aquam promere lustralem, eaque vna cum pane benedicto quotidie vti ad cibum; vbi morem gessit, octiduo post ad nostrum reuersus, hoc se remedio adiutum lætus narrauit.

M I S S I O H A M M E L - B U R G E N S I S .

E D I C T V M quod Imperator, & Princeps, cū pœnæ & exilij metu ciuibus proposuerat, variè incolas affecit. Pars morem gerendum, pars cunctatione tempus extrahendum censuit. Postquam vero templum adire, & conciones Sacerdotis nostri frequentare cœperunt, spiritus paulatim ponere, orthodoxam veritatem eminus intueri; votum reluctantium id vltimum esse, vt adultis saltem, & in Euangelio, vt aiebant, educatis, induciæ essent, ipsos se iuuentuti fore aucthores, vt ad Catholicos transitum sponte faciât; sed à proposito dimoueri se Princeps passus non est; quin crebro per litteras, & legatos inculcauit
vigilan-

vigilantiam Pastoris, & curam in eos suam: audirent æquis animis, quos è Societate illis informandis misisset Sacerdotes; hos orbe toto exaudiri, & approbari. Hanc inter luctam cum hyemis, initiumque æstatis fere abiisset, paucique salutaria complecterentur, denique exemplo Fuldensium, seorsim per viros primarios, viritim singulorum visum est explorare voluntates. Et primo quidem accessu feroces fuere; inde molliores abiere in alia atque alia. Alij se facturos quod æquum, bonumque: Alij se staturos à maiori parte; alij denique deliberationi inducias petere. Nec defuerunt qui libris, & ingenio freti, ac oblatis cervicibus, pro Lutheri dogmate se pugnatos profiterentur. Verum vbi aut cedendum, aut bene credendum audierunt, cesserunt supra centum capita; Plerique tamen malæ rei, & nominis non probi, nec à magiæ suspicionibus profus intacti. Ceteros & Principis autoritas, & sensim adlubescens catholica veritas, ipsaque demum patria permouit. Nec desinebant è vicinis locis Catholici cognatos suos, aut affines per Epistolas, precibus, & monitis impellere in partem meliorem. Accedebat & lectio diligens librorum optimorum, cuius cum rarior esset copia, obseruatum est, vnum aliquando libellum, magno cum fructu, per manus iuisse plurimorum. Profuit quoque non parum Nostrorum cum ijs familiaris congressus, & collatio de rebus ad credendum necessarijs; dedit & vexatio nonnullis intellectum. Notæ non vulgaris ciuis foris circumuolabat eques, locum migrationi commodum requirens, iamque spes honorificæ conditionis alluxerat, cum ad suos reueniens, improvise morbo

morbo

morbo coxendicis arripitur, sterniturque; hunc ille morbum ad se Hammelburgi detinendum, cælitus sibi Deum immisisse lætus iam gratulabatur: hoc iucundius, quod ex quo die Sacramentis Catholicis se obstrinxit, vsum pedum & coxendicis recuperavit, multis antea in irritum magno sumptu, tentatis remedijs. Illud etiam singulare: quod Lutheri Minister ex pago præcipuo pulsus à Principe, receptusque à suis, per litteras monuit notos, ne cunctarentur dare nomen fidei auiæ: sibi à Luthero ad Calvinum abeundum, aut exeundum rursus ministerio. Erant in oculis multorum exitus quoque tristes, & incommoda, quibus exules multifariam conflictabantur; qui quocumque diuerterent, salutabantur contumaces, & in Principem suum rebelles, absque ipsis potuisse vrbes coli, fruges absumi: venisse in alia loca, vt annonam accenderent; si probi viri extitissent, perstituros in patria fuisse. Itaque qui fidem Catholicam recens amplexi sunt, gratulantur sibi de excussis tenebris, rident extorrium amentiam, reditumque suadent; In quo præclarum viri primarij, & magistratu gesto non obscuri exemplum, qui publico quoque Cæsaris edicto notatus, filij precibus, consilijque sic emollitus est, vt ab exilio redux imbuendum se iam nostris tradiderit, & veritati cesserit. Pagi omnino nouem, incolis frequentes, ad Ecclesiam accedere: Ticer alicubi diu, multumque cum pertinacibus animis luctandum fuerit. Inuentus hic non obtusi ingenij rusticus, qui ita secum ratiocinabatur: Lutheranismus omni loco pellitur, vel ad Caluini senticeta digrediendū, vel ad Ecclesiam antiquam; Calviniani autem superciliosi sunt, &

vel

vel Decalogo ipsi manus inferunt. Referebat audisse se, cum agricola tardioris ingenij agrius illum addisceret, & Prædicans in templo docendi causa inculcaret: Ego Dominus Deus tuus, qui eduxit te de terra Ægypti: Respondisse Idiotam; Nec posse, nec velle ea ediscere; se natum, & educatum esse in pago illo, nec oculis suis vnquam Ægyptum vidisse, multo minus eductum esse. Atque hæc foris. Communis autem conditio omnium hæc est, vt quemadmodum plerique omnes, in hæresi fuerunt incensi, ita sperandum sit in fide orthodoxa fore in posterum præferuidos. Argumento sunt, auidi Catholicæ religionis, & institutionis animi, frequens concio & lectio piorum librorum, numerosus ad Catechesin confluens populus, & æstimatio nostri, quin & mutua excitatio, cum ciuis ciuem, maritus vxorem, parentes liberos ad religionis concordiam inuitant: quodque vertit felicissime Deus, mille quingentæ circiter hoc anno exceptæ errantium exomologeses, expiatique pagi omnes. Diuturna quoque Parochi infirmitas, occasionem charitati & industriæ ampliorem dedit.

COLLEGIUM HEILIGENSTADIANVM.

A N N V S hic luctuosus fuit inopinata morte Reuerendissimi & Illustrissimi Principis, Ioannis Adami, Collegij huius Benefactoris eximij. Parentatum illi à nobis nostro in templo, tum die à morte trigesimo, in summa æde, nostro sacerdote ad populum laudante. Ab hæreticis

cis ad Ecclesiam transuerunt ducenti, duobus minus, in quibus sexagenarij septuagenarijque; senes. Erat in his vir iuris non ignarus, qui perscrutatis omnibus nouis, antiquisque sectis, Turcico etiam alcorano, & Iudaico Talmud, non inuenit tamen extra arcam Ecclesiae, vbi pes quiesceret; ad hanc ergo rediit ipse, & uxorem inducit. Honesti ciuis Lutherani filia, ob religionem sapius ad septimanas aliquot domo pulsa, adduci non potuit, vt quicquam de animi fortitudine remitteret: Eam vbi nuper in cubiculo solam parens offendit, ira percitus, stricto, quem manu tenebat, cultro petiit, & propius nihil quam confecisset, nisi talium assueta filia intra manus vltro incurrens, ferrum excussisset: & licet odium paternum maneat, persistit tamen in fide, secura etiam mori. Confessionis & communionis plurimus vsus. Pascha omnes Sacerdotes ita occupauit, vt ab hora duodecima diei, ad primam noctis vix satisfecerint; qui totius vitae peccata retegeret fuere plurimi. In eorum numero vir in re medica perquam expertus & felix, missa aula Principis sui haereticus, longo itinere ad nos profectus, pijs exercitijs mentem in quietem reposuit, & ad constantiam firmavit. Perosus nunc vitam aulicam, & ciuilium negotiorum turbas fugiens, post Italiae, Germaniae, & aliarum nationum voluptates, coempta in vicino pago villa, vitam coelibem agit, nec Collegio benefaciendi occasiones omitit. Odia, quae in hoc populo mirum quam pertinacia, extincta, in paribus hominum minimum viginti. Certa mulier, cum in D. Magdalena festo noster pro concione, de causis inducentibus in Castitatis naufragium disputaret, post annos quadraginta

quadraginta, quos turpi quæstu corporis transegerat, serio se respexit. Quare non diu factum, cum ad sacerdotis pedes accidens, confessionibus perpurata est, & iam omnium rerum inops, reliquam vitam in pœnitentiæ operibus consumere amat. Hoc illi initio sceleris mirabile accidit; cum à secundo partu mœtore plena, vna cū prole profuga syluam vicinam transiret, nec conscientiam, nec egestatem patiens, desperabunda dæmonem inuocauit: Et ecce momento ipso tota sylua vento horrifono ita concussa est, vt propius nihil, quam vt arbores, & nemus omne vnâ eradicaretur. Agnouit mox mulier suum scelus, mutataque voce, ac mente Deum contestata est, & pacem orauit, & motus, tempestasque conuenit. Reuerendissimus & Illustrissimus Princeps noster, ducentis coronatis rem Collegij adiuuit.

COLLEGIVM MOLSEHEIMENSE.

A D E O celebrantur apud nos conciones, vt cum in D. Virginis sacello nostro Altbioniano, à meridie concio esset habenda, ipsa multitudine vrgente, cathedra transferenda in locum subdialem fuerit, ex quo ipso multi exclusi sunt. Eodem conuenere tertia feria Rogationum sex vicini pagi: quorum duo desitam à quinquaginta tribus annis consuetudinē reuocauerunt. Habita etiam ad illos sub dio concio, religionis studium confirmauit & auxit. Hinc confessionis studium natum: fuerunt mille triginta factæ, quæ

quæ totam vitam complecterentur. Libros hæreticos, & superstitionum Doctores multi volentes reliquerunt. Qui vero abiurauerunt hæresin, viginti septem fuerunt. Puer è disciplina nostra sororem, & aliam puellam, ancillas ambas Dominorum hæreticorum, apud quos hæresin imbiberant, suorum iniuriosorum gratia domum reuersas, ad Sacerdotem nostrum pertraxit, à quo absolutæ sunt. Excursum perlate in auxilium Parochorum. Tanto numero sacramenta frequentata, vt sacerdos vnus tribus in oppidis sub Pascha, mille septuaginta confessiones exceperit, occupatis interea Parocho, & altero Sacerdote socio. Idem duo Sacerdotes nostri, ante diem Natalem Domini Obernheimij, mille prope hominibus aures præbuerunt. Æque vtiliter in aliquot Religiosorum cœnobijs nostrorum industria posita. In quodam Nobilium virginum monasterio, Antlau nomine, cui paret oppidum cognomine, tum virgines omnes Antistita, quæ Princeps Imperij est, præeunte, tum tota Monasterij familia, alijque multi sæpius hoc anno, nostros Sacramentorum causa euocarunt. Priuatus ciuis templi cultum auxit, statua argentea pectorali trecentorum aureorum D. Materni capitis reliquiis includendis, & exhibendis. Addidit quindecim coronatorum cingulum, tandem ex semisse nos hæredes instituit. Argentinensis Canonicus, & custos D. Petri, vt vocant iunioris, D. Ioannes Schnoibach in vita transeuntibus hospes, moriens bibliothecã auxit libris, quorum precium trecentis sexaginta aureis æstimatur, Templum nonnullis imaginibus, & calice argenteo non leuis precij. Vt grati essemus

essemus decumbentem, & mortuum, quibuscun-
que potuimus officijs prosequuti sumus. Alius
Iuris Doctor, & ciuis Tabernensis, nauim ar-
genteam magni ponderis, & elegantis operis
templo dedit. Iam Illustrissimi Cardinalis Epi-
scopi nostri, & Generosorum Dominorum Ca-
nonicorum, is est animus, vt quicquid aut vsui
nobis, aut ad functiones nostras commodum pu-
tant, id omne praestent libenter, & prolixè. De-
derunt hi septuaginta coronatos ornandis reli-
quiis, ille spem fecit recuperandi Prioratus S.
Valentini, quem Reuerendissimi, piæ memoriæ
Fundatoris nostri rogatu, summus Pontifex olim
Collegio concesserat.

COLLEGIVM CON- FLVENTINVM.

FVNERES magnis familiis negari non po-
tuerunt. Is honos habitus nobili feminae, quæ
retinens hæresis aliàs filio responderat; Paratam
se in die Iudicii de fide sua rationem reddere. Ea
morti propinqua, de nostrorum manibus parata
fuit Sacramenta suscipere, adeoque flagitauit. At
priusquam nostri ad illam peruenirent, Parochi
vsa est opera, & extincta. Præstitum idem offi-
cium cuidam ex Aulicis Nobili, præsentè maxi-
ma Nobilitate, Motas iam mentes ex miserabili
casu facile erat permouere: Adegerat enim ille
cultrum sibi ipsi in fauces, sed Deo volente alius
nobilis, quicum illi magna necessitudo, interue-
niens facinus animaduertit, exhorrens mox, fra-
ter exclamat, frater quid moliris? Desiste, amabo
te,

te, à crudeli facinore: sed iam propius illo accedente, cruore suo madentem conspicit, & ferrum hæere sub vestibus. Illico intempesta nocte Chirurgum acciri iubet; tum Sacerdotem nostrum. Erexit hominem Sacerdos, dolere cœpit de peccatis, & fidem minus sincerâ, meliorem commutare, & intermorta voce de noxis confiteri. Alius sibi tantummodo horam vnâ superesse ad vitam lamentabatur (erat illa vndecima noctis) ea præterita, tum se in auras à Cacodæmone rapiendum; Is ab hero & domesticis inductus est, vt Sacerdotem nostrum accederet. Ea nocte igitur facibus & sociis instructus, ad Collegiũ nostrum venit, & dũ agit cũ Sacerdote omnes nostri horologij quadrantes numerat, donec audiretur duodecima, quam ipse horã sibi postremã rebatur: sed eadem illi salutem attulit. De tota siquidem vita, tum, & sequenti luce confessus, ab omnibus terrificis opinionibus, & vero etiam morbo corporis liberatus est. Alij à laqueo & aquis, aliisque grauib; facinoribus auocati. Emerferunt ex hereticorum lacunis supra triginta, ex quibus, verbi minister Calvinianus, & Geneuæ in Gallijs, & in Germania pluribus locis notus, præmissis ad dies aliquot sacris exercitationibus, magno animi sensu, hæresin eiurauit. Filium similibus erroribus imbutum, mox à Calvinianorum scholis ad nostras transtulit. Alius Lutheri placita fuerat sequutus pertinaciter: Actum cum illo sapius, sed irritò conatu: afflixit eum lecto Deus, Tum morte, & amicis, & nostris instantibus dedit manus. Et vero Deus dedit sanitatem, quamuis Medici vitam eius desperassent: vt qui extremæ vnctionis Sacramento iam munitus

tus

tus esset. E viuis abiit nobilis femina, triduo postquam ad fidem esset inducta. Fassa est ipsa metuis, pridie quam conueniretur, se de aduentu nostrorum, per duos albicantes iuuenes esse admonitam. Enituit quoque multarum virginum, viduarumque in seruanda castitate virtus. Cilicia & flagella, à coniugibus quoque teruntur. Fuerunt noui coniuges, qui in ipsis nuptiarum solemnibus, sub vestibus holosericeis indusia ferrent cilicina. Ex Canonistarum ordine duæ nobiles, cum sacramenta apud nos obissent, amore Christi mundum muliebrem deposuerunt, & lenodia sua in altaris instrumentum conuerterunt. Effectum in Ciuibus ne Pistores, vt consueuerant, die Dominica pinsant, constituta præuicatoribus duorum coronatorum præna; Ne lanionum etiam officinæ, tempore concionis, & sub sacro, eumentibus pateant. Ex dissidio, quod multis annis steterat, à duabus nobilibus feminis, provocatio facta est ad supremum iudicem Deum, & iam altera videbatur sustenda: ita grauius ceperat infirmari; suatum, vt coram confessario Iudice causam dicerent, paruit vtraque, & pax est constituta. Vincens attinebatur in carcere ob crimina non magna, reus nihilominus adiudicatus, cui laqueo vita adimeretur; iam ad patibulum cum alio erat educendus, & ecce Sacerdos noster intercedit, & huic mitius supplicium impetratur, illi differtur quidem, verum perstat Iudex in sententia. Itaque reus vbi humanis præsidii nihil proficit, confugit ad diuina. Forte Sacerdos ei explicarat, quantum in B. Maria Lauretana præsidij ponendum esset; eius ope aliquot è laqueo esse liberatos, teste P. Hofatij Tursellini

Sf

histo-

historia. Hic ille explicare frontem, ac rogare
 historiam huius ut sibi fiat copia: obtinet, legit,
 magnis incedit gaudijs, præsertim cum exem-
 plum inuenisset cuiusdam Francisci, quo nomi-
 ne & ipse appellabatur, qui a rege, Virginis ope,
 fuisset seruatus. Itaque facto voto Lauretanæ
 virgini, funem nectit e stramine in quo cubabat,
 iam postera dies instabat, dies illi suprema, neque
 huius ipse nescius. Nocte ergo referato carcere,
 per custodias impune transit, mox alligato fune
 ad fenestram, per murum inusitatae magnitudinis
 se demittit, lapsantem audiunt milites (sefelle-
 rat enim imprudentem restionem summitas) su-
 bito per arcem dant turbamenta, effunduntur
 que portis, verum à statione longe recedere veti-
 tum. Pauci igitur sagacibus secum assumptis ca-
 nibus, miserum insequuntur: Is recto cursu in
 proximam se coniicit syluam, hic præcipuus me-
 tus à canibus, sed propinquantes mulsit pane tri-
 ticeo, quem ex hesternæ cœnula seruauerat. Inibi
 ne deprehenderetur triduo hærens, tandem no-
 cte intempesta domum paternam, quæ non lon-
 ge aberat, petiit, deditque litteras ad confessar-
 ium, quibus iter sibi describi desiderabat Lau-
 retum versus. Interea res emanauit, mittuntur
 custodes, diu, noctuque cingitur domus; crescit
 periculum, Reo fiducia crescit, & audacem facit.
 Cum octo iam diebus cinctus esset, intrepide
 foras prodit (quis putet falli custodes posse?) sca-
 pha Rhenum traiecit; Moguntinam diœcesin pe-
 tijt, & ut viaticum ad iter conficeret, palam mes-
 sis tempore operam elocauit; frustra hortanti-
 bus amicis ut periculo se eriperet, nec periculum
 fuit, protegente eo, qui non confundit sperantes
 in

in se. Ciuibus vulgare est, vt cum vel matrimonio incunt, vel incipiunt nouas inhabitare ædes, à duodecim pauperum conuiuio auspicientur, quibus expiatis confessione, & celesti cibo pastis solenne epulum præbent. Quod nuper adeo laudabile visum præcipuo Lutherano ciui, cum forte interueniret, vt vix à lachrymis temperans & factum commendarit, & accumbens mensæ elemosynam ipsis dederit, & suis ministrarit manibus. Transeo ad scholas; Parthenij conuiuium pro Pauperibus, die Iouis sancto, in maiorem aulam transtulerunt: erecta mensa in amplo theatro, ministrarunt nobiles quattuor quidem grandiores, octo autem pueri, spectaculum fuit dignum visu, iucundum omni multitudini quæ magna vi sese infuderat. Videtur hoc imitatus ciuis Andernacensis, ante biennium in Sodalitatem ascriptus. In cum in Scabinū nuper esset electus, & pro more epulum dedisset, alterum pro pauperibus postea instruxit, conuocatis ad id vndequaque quotquot habere potuit, ipse vna cum coniuge, & fratre seruiuit.

C O L L E G I V M P A - D E R B O R N E N S E.

PO S T Q V A M anno ineunte potestas publica in ciuem quendam ingenio, ausisque promptum concessit, secuta sunt, quæ nisi diuina bonitas repressisset, non nobis tantum, sed & religioni Catholicæ his in locis exitium non dubium minabantur. Nam qui se Consulem ferebat, rudem populi animū spe libertatis, & rapinæ delini-

Sf 2

tum,

tum, facile impellebat, quo sponte sua propens
debant. Itaque proiecta Principis sui auctoritas
ce, in clerum omnem, ac imprimis aduersus no-
hostilia moliri; in bona nostra inuasionem medi-
tari clam, palamque in Senatu, foro, compitis a-
gere de exilio, imo de nece nostra: Iesuitæ dum
vna secum commorentur, Lutherum in vrbe &
patria tota, quod portendebat, ægre sedem fir-
mam, stabilemque habiturum. Quid multa? Ma-
gna vbique hinc improborum spes, inde probor-
um trepidatio gliscebatur, præsertim cum diræ,
pestilentesque ciuium dissensiones, incrementa
caperent, nec deessent portenta mali imminen-
tis nuncia, nunc aëre terrificæ belli simulachra ex-
hibente, nunc spectris nocturnis, equitum dis-
cursantium, ciuitatemque vi occupantium for-
mam, sonumque repræsentantibus. Consul ni-
hilo secius incepti pertinax, pestilentia vrget
consilia, veterem Reipublicæ statum prorsus im-
mutandi, nec quicquam longius censet, quam
aptam huic rei occasionem dari. Et vero dedit
aliquam aduentus Hispanorum militum, qui li-
cet placati certa pecuniæ summa, abitum para-
rent, famæ tamen datum est, veteri in nos odio, à
Iesuitis eos accersiri, & fraudem vrbi comparari.
Lustratur igitur horreum noui Collegij iuxta
mœnia, suspectum insidiarum, & prodicionis.
Litteræ ad nos aliunde allatæ intercipiuntur,
misso à Senatu Secretario ciuitatis, malorum
omnium incentore, cum sex Eparchis, vt co-
gnoscant, quid contineretur. Ille insolenter mi-
nas spargere, ac lectis litteris rubore suffusus, cū
canibus suis abscessit, cum nihil reperisset, nisi
de ieiunio, confessione, communionem, aliisque
quadraginta

quadragesimæ fructibus. Sæpius apparitores ad nos ab Senatu missi, quæsitum, quid animi erga ciuitatē gereremus. Responsum, eo nos in ciuitatem esse animo, quo deceat religiosos, ciuiū, illorumquæ liberorū nostris in scholis versantium amantes, quæ re, quam verbis in necessitate magis comperturi sint. Quia incredulis verba hæc videbantur, postulantur ciuiū filij, etiā clerici, è gymnasio ad arma sumenda: his, vt se status prætextu excusarent, illis, vt obedirent, ediximus, Mox totā iuuentutē fatigat, conficito in tempus ingenti periculo; efflagitant à Reuerendo & Nobili D. Decano cathedralis Ecclesiæ, vt studiosi, quotquot esset ferendis armis, vrbi laboranti subuenirent: furori cedendo, iubentur sub primam noctem conuocare studiosos ad excubias, intus obijcimus tenebras, parentumque externorum contrariam voluntatem, nolentes cogi non posse, nullo præfenti periculo urgente, sed frustra obnitebamur, itaque coguntur. Tandem semihoræ spacio armati in scholam, intra summæ ædis ambitum, lustrantur à Præfecto, in ordinem componuntur. Profunda nocte præfecti vigiliarum nostrum exploraturi animū, & fidem, Gymnasium petunt: excubias examinant, abscedunt, nihilo plus ansæ indepti nos calumniandi, quàm ante. Non hic consistit audacia, turbandi percupida. Sequenti die in vesperum flexo, denunciant voce, ac tympano Ecclesiasticis, & D. Benedicti Religiosis publicas ad forum, murosque stationes. Clerici viritim sine ordine, quisque suo arbitratu, in destinatam pergere stationem sinuntur, Monachos autem, & Abbatem maxime, longa hasta oneratum, in primo agmine petulantium iuuenum a-

gunt, mane abcessuros, amplo circumductu velut in triumphum ducunt, bombardas supra capita eorum pro deridiculo, explodunt. Restabamus nos huic Dramati, coniuratum simili modo Iesuitas ad excubandum euocandos; Præcipiti ergo in occasum sole, iteratò omnes ad vnum vsque Ecclesiasticos, & iam Reuerendos & Nobiles Dominos Canonicos, Dominos suos, inaudito exemplo, iniecto mortis metu, ad excubias nocturnas poposcerunt. Nobis autè tanto constanter resistentibus, quanto omnium animi, oculique suspensi hærebant, non tantùm tympano, voce, sed etiam vltra ciuilem modum, scriptis litteris mandatum, ni pareamus Collegij direptionem, & Collegarum internecionem, vt expectemus. Euntibus Canonicis, Monachis, Clero, visum est tandem duos Patres mittere, cum totidem coadiutoribus in forum, vt rem omnibus barbaris insuetam deprecentur: vox acclamantium Eparchorum: Enimuero totum Collegium, monachorum instar adesse oportere. Responsum, sine dubio totum Collegium in tanta rerum perturbatione vigilare, sed partim in noua, partim in veteri domo: Ceterum omnes in forum nec posse, nec debere venire. Virgent illi, vt in Curiam conscendant, abnuunt nostri. Tandem post altercationem mutuam illud impetrauimus, vt statio inter Clericos permessa sit, repulsa procacium hominum importunitate, qui nos ludibrijs iuuentutis vrbanae exponere saragebant. Desierat iam magna ex parte externi periculi metus, Hispano ad suos reuerso, Consul tamen cum suis non desinit institutum virgere. Ad scholam quassandam intendit animū. Decernitur scilicet
dies

dies certa qua eijciatur omnes studiosi, sub pœna
quingenta aureorum; ciuibus interdictum, ne
filios suos nostræ disciplinæ subiectos patiantur:
prohibitum, ne quis ciuis studiosum domi deti-
neat; nouus Gymnasij Rector, noui professores
iam designati, Pauperes nostri scholares ab omni
elemosyna exclusi, male multati. Suscitabulum
huius incendij fuit inter cætera, libellus seditio-
sus à vicino Lutherano rabula Senatui inscriptus,
& Senatoribus viritim distributus, in quo Iesui-
tarum proscripcio suadebatur, & vero facile per-
suadebatur furiosis Lutheri mancipijs. Destituti
itaque omni humano auxilio, in his turbis, vni
innixi Deo constantes persistimus; quem quisque
pro virili, oratione, pœnisque voluntarijs placare
studuit, non intermisso interim consueto munere
concionandi, docendique. Affuit tandem diuina
bonitas, & quando in neruum res iam iam erat
abitura, & iugulis plurimorum per seditiosorum
greges intentabatur ferrum; per Generosum, rei-
que Catholicæ amantissimum Ritbergensem Co-
mitem, subuenit ruenti ciuitati; qui cum postri-
die clam oppidanis, qui de oppugnatione incerti,
præsidium foris collectum necdum receperant,
ciuitatem adorturus esset, & ad Principis obe-
dientiam coactus, pridie inumbrante vespera,
vigesimo tertio Aprilis præmonuit nos, vti ani-
mo essemus bono, se ea nocte ciuitatem oppu-
gnaturum: tertia noctis hora portis assaultatum:
durauit oppugnatio ad horam fere nonam diei:
cumque prima consiliorum frustra cecidissent,
suaderentque cœptis desistendum, Generosus
Comes primus in acie, licet illo ipso in tempore
paroxysmo febrium concuteretur, firmatus ta-

men animo, nostrique magis quam sui anxius, nequaquam, inquit, hoc expedit, ne bonos Patres presentissimo vitæ periculo exponamus: itaque pauore effusum militem, retroque concedentem, strictoque monet, adigitque gladio insistere labori. Tertio demum die occupata ciuitate, quamprimum in Collegium properauit, visurus quid nobis actum, simulque gratulaturus; rei diuinæ interfuit, gratiasque Deo egit pro vita mirabiliter diuina virtute conseruata, cum ipse circa se cadentibus multis, famam de nece sua vulgata minus refelleret. Peractis diuinis mysterijs, P. Rectorem cum socio prandio excipere voluit. Insigniter comi aduersus nos animo, ligna syluæ Reuerendissimi atque capituli, quam infano furore vrbi muniendæ Consul exciderat, à Reuerendissimo Principe nobis impetrauit, suoque belli vicario mandauit, vt ad Collegium peruenire curaret. Vase vini Collegium donauit, quadrigas, quibus asseres in noui Collegij vestrum, à quatuor longis miliaribus adueherentur, dedit. Auxit bonorum lætitiā, & cordolium hæreticorum, Liberij Wigart Consulis seditiosi, & capitis factionis, ad Catholicam religionem accessio; quæ, quia nostrorum opera accidit, Catholicorum amorem, hostium inuidiam, in nos non parum exacuit. Cum primum ad se in carcere accedentem vidit Patrem nostrum, motus hac nostra charitate, Itane, inquit, solandi mei causa, vos huc venire, quos ego hactenus modis omnibus vexare non desij? Vos officia, pro maleficijs rependitis. Actum dein de errore deserendo, & peracta res feliciter, venenum omne expuit, & ad pœnam subeundam obfirmavit animum.

num. Concitauit ea res Cerberos Luthericos, vicinis in oppidis, itaque certatim adlatrare, & in factum illud factique authores Iesuitas, declamitare non segniter; donec edito libello, quo rei gesta series continebatur, os illis obstructum. Alij quoque de hoc factiosorum grege, à nostris, in carceribus sunt inuisi, quod ipsis eò gratius fuit, quod suum Pastorem, vel Lupum potius (qui annos amplius viginti fide Catholica flagitiose abiecta, hæresin Lutheranam cum ingenti urbis, & prouinciæ huius perturbatione palam docuerat) profugisse ad Calvinistas intelligerent. Preter Consulem, nouem sunt Ecclesiæ redditi. Ciues, quia habellis illis odij, & dissensionum carent, habemus multo quam antea additiores; veterani milites Christianis rudimentis imbuti, & ad Sacramenta suscipenda inducti; Reis consultum. Tristibus succedunt lata. Reuerendissimi Principis nostri beneuolentia in nos hoc anno proluxa fuit: Nam ineunte Ianuario, strenæ locò misit Collegio bibliothecam suam magni precij. Confectum hoc anno feliciter de Fundatione negotium; allata tandem vnionis Bulla hæctenus expectata. Itaque octauo Septembris nascenti Deiparæ sacro, Collegij domum insigni magnificentia elatam, præsentem Reuerendo P. Prouinciali, coram quibusdam Capitularibus, & Nobilibus possidendam tradidit: quo die templi altaria expiata per Reuerendissimum D. Suffraganeum Monasteriensem, parietes carminum, Emblematumque instructu ornati. Dum autem Reuerendissimus D. Suffraganeus sacris operaretur, concinentibus symphonicorum choris, Illustrissimus Princeps ipse in altari Fundationem

nem

nem obtulit. Longo sacro breue successit prandium, sub quo oratione vineta, & libera, Princeps cum hospitibus exceptus. De prandio in scenam prodijt Zelans Israëlem Elias. Confirmationis Sacramento tam in nouo templo, quam Diti nostri Bartholomæi sacello, plurimi communiti. Sacra supellex ex Falckenhagiensis cœnobij reliquijs aucta.

COLLEGIUM MONASTERIENSE.

VARIIS artibus labores nostros interrubare conatus est hostis humani generis perfidos sibi satellites hæreticos, quorum prima in nos incurio facta, occasione cuius cuiusdam, qui in Calviniana hæresi decēsserat. Hunc inuito Parocho, Reuerendissimo suffraganeo, in æde vrbis præcipua per vim, contra ius fasque sepelierant factiosi ciues. Itum obuiam huic audaciæ infracto animo. Cessatum illico ab omni sacro munere illa in æde, intermissæ conciones, sanctimonialibus, quæ funus de more duxerant, inflicta excommunicatio; iussæ ab earum consuetudine abstinere aliæ. Perculit ea res animos quidem Catholicorum, qui aut ignari, aut nimium securi talium, funeri adfuerant, salutari timore; hæreticorum porro magis efferauit, quod ab hominum memoria, nil simile contigisse dicerent. Et quamuis hæc per Reuerendissimum Suffraganeum gererentur, in nos tamen deriuata inuidia. Enimvero Iesuitarum hæc esse machinamenta, quibus solemne omnia innouare, pacem

cem Rerumpublicarū turbare, & euertere, noua religione imbuere animos. Verum optime vertit res. Lex à Magistratu lata, vt qui in Paschate à sacra synaxi abstinuerit, solum mutet: templum solenni ritu expiatum: authores impiæ coniurationis ad pœnam postulati. Ita quæ exularat iam diu sacris Canonibus authoritas, velut postliminio restituta. Valuit hæc res ad exemplum. Ausi etiam Curiones alijs in oppidis præscribere, ne cadauera hæreticorum, quantumuis è nobili profapia, locis sacris inferrentur. Quia hæc velitatio minus pro voto successit, alia nos aggressi sunt via. Exciderat forte Magistrorum vni, homicidij nomen, cum discipulos hortaretur, ne tam auide miserorum hominum supplicia spectarent. Id vero arreptum illico, & calide ad Magistratum delatum, Læsam authoritatem Senatus proclamatur, Iam si vsquam caussam esse iustam eliminandi nos ex vrbe: decretas publica authoritate in sceleratos pœnas, homicidia appellari, eo id spectare, vt animaduertendi ius in reos (de quo urbem inter, & Episcopum lis est) adimatur Senatui. Inquisitum etiam in litteraria exercitia, si quid forte isthinc calumniarum contexti possit. Senatus vt satisfaceret turbulentis, ablegat aliquot è primoribus ad nos, Quibus responsum, Voce latina vsum esse Magistrum, quæ eadem, aut necem hominum exprimeret, quæ iustane, an iniusta foret nihil additum. Et vero satis hæctenus constare, quam non miscere se soleat Societas ciuilibus controuersijs, ita discussa hæc calumniarum nubes; cum & ipsi discipuli, quorum testimonio nitebatur hæc accusatio, negarent se probe intellectos esse. Inter hæc

aggre-

aggregari Ecclesie, quindecim confirmati; qui propter commercia cum circumfusis hæreticis vacillabant, plurimi. Libri noxij magno numero è manibus euulsi, qua in re egregie enituit iuuentutis nobis commissæ feruor, vti & in instruendis Parentibus, ac domesticis in mysterijs religionis nostræ. Puer duodennis crebris cohortationibus à Parente Nobili extorsit, vt in quadagesima ab ouis, contra quam solitum erat, familia tota abstineret: alter, Parentem vtrumque, cum familia octo capitum, ad nos Confessionis, Communionisque gratia, triumpho glorioso deduxit. Fuere qui nec verbis, nec verberibus à religione deduci potuerint, quos inter eximius vnus, annos natus plus minus quatuordecim; quem abstractū à nobis ad Mercatorē hæreticum, in vrbe Calviniana amandarat, qui semestri integro, blanditijs, minis, ficto etiam terrore frustra oppugnatus fuit: mandatum siquidem vt famula quæpiam, recenti bouis tergori inuoluta, bouem fingeret, aut dæmonem potius, & puerum in loco solo, ob Papisticam scilicet superstitionem, aggredere. Qua re etsi tantus illi terror incussus, vt cum præsentis vitæ periculo è sublimi loco se dimitteret, non excussa tamen constantia, imo aucta, vbi artem Calvinianam intellexit; Itaque reditum ad nos extorsit tandem. Nihil hoc inferior alter, qui cum fratre, oblatam à Lutherano Principe in schola Lutherana liberalem sustentationem, ad quam acceptandam etiam à Parente hæretico vrgebatur, spreuit excelso animo, malle se mendicatio vitam transigere inquit, quam in tam præsens discrimen se dare. **Dictum factum.** Et quia hic minus
 tutum

tutum erat, alio ad Catholicam academiam concessit, sola spe diues in Christo. Non puerilis pueri alterius ad parentem vox, qui hinc auulsus, cum vapulareret in itinere, Catholicæ religionis ergo; Percutere, ait, Pater filium potes, agnitæ veritatis amorem excutere non potes; ne si animam quidem ex corpore, quod solum à te habeo, excusseris. Par pænè virtus in seghiori sexu. Puella, quam Catechesi edocta erat pietatem, adeo pertinaciter tenuit, vt nobilem matronam, cui famulabatur expugnarit, ne diebus vëtitis prohibiti cibi ingerantur, sed suo arbitrato ipsi viuere liceat: Tantum lachrymæ potuere, quibus carnes sibi propositas, cum voce non auderet, reiecerat. Sunt & alia hoc in genere, quæ prætereo. Exemplo nostro, nitor templis, & feruor multis redire tandem cœpit. In templis parochialibus, sedes confessionibus excipiendis, cancelli circa aras, picturæ elegantiores passim curantur. Templum cruci miraculis claræ sacrum, pænè collapsum per nos restitutum, & adlaboratum, vt pietas, contagione hæresum imminuta, accenderetur denuo. Altare aureorum amplius centum Sodalitatj accessit.

COLLEGIUM HILDESHEIMENSE.

AD Conciones consuetas, & quæ frequenter diuersis in pagis magno auditorum bono sunt habitæ; accessit hoc anno noua, in arce capituli: quæ rogatu Dominorum cœpta nuper est, cum ab hominum memoria nullus Sacerdos

ibidem

ibidem, aut sacris operatus fuisset, aut sementem diuini verbi fecisset, hæreticis omnia occupantibus. Mentēs teneræ ætatis, & grandiorum natu, cum domi, tum foris Christianæ doctrinæ rudimentis, non sine magna nostrorum patientia imbutæ, Etenim inter exeundum ad pagos, à Lutheristis frequenter magna verborum contumelia affecti, lapidibus nonnunquam appetiti, percussique sunt; quod & in publicis supplicationibus non sine Catholicorum dolore factum est. Parochus quidam nostros redeuntes ex pagis comitabatur, cum ventū ad vrbis ingressum, monent, ni lapidum iactus experiri velit, seorsum incedat. Quibus ille, communem fortunam non recuso: quæ vós pati potestis, & ego pati possum, maluitque esse meriti particeps, quam conuictorum & lapidationis expers. Incolæ pagorum in hac hæreticorum sylua, hortatu nostrorum, decorem Domus Dei rursus amare didicerunt. Itaque templa sua more maiorum, vel proprijs sumptibus exornant, pannos sericos, & lintheos pro calicibus velandis, & extergendis offerunt, altaria instaurant, imagines sacras pia liberalitate renouant, erga cœlites vel ab infantia quàm maxime afficiuntur. Hinc puella vix septem vel octo annos nata, post factam exomologesin, vltro sibi Patronum illo mense venerandum, à Confessario dari petiuit. Supplicationes annuæ, diebus Rogationum, longo temporis interuallo per plures pagos reductæ sunt. Quod conspicati accolæ Hæretici irriserunt, sed non impune, Nam mox tempestas cœlo demissa agros irrisorum ita diluit, vt nisi altero semine superiniecto, sperari eo quidem anno fructus nullus

lus potuerit, Catholicorum interim agris innox-
ijs. Ea præterea religio agricolis iniecta, vt non
prius semina terræ credant; quam tota familia
sacramenta Confessionis, & Eucharistiæ obierit.
Pro argumento vere Catholici hominis hoc est,
abstinere sextis & septimis ferijs à carnibus; quo-
circa pueris hoc inculcatum seruo: Apud seniores
effectum, ne ab hæreticis mercede conducti, die-
bus interdictis ijs vescantur. Et fuit ex discipulis,
qui ea de causa varias contumelias perferret,
tandem Paterfamilias pia eius constantia victus,
diebus istis familiæ carnes proponere penitus
intermisit. Hæresin deseruerunt duodequingua-
ginta; ex ijs vnus fuit verbi minister, qui ex Au-
stria pulsus, libros Catholicorum diligentius le-
gere cœpit, nec difficulter veritatem fidei agno-
uit, eamque publice in sacello S. Antonij, in quo
nostri sacris operantur, coram toto populo clara
voce professus, etiam rationibus aliquot è scrip-
to recitatis confirmavit. Tandem auimo per
Confessionem expiato, & sacra communione
percepta, ad loca Catholica alio se recepit. Alter
adolescens hæreticis ortus parentibus, & in hæ-
reticorum ludis eductus à puero, & iam etiam in
academijs aliquot annos versatus, mediocrem in
litteris & philosophiæ profectum fecerat, quem
Pater animo, & voluntate ministerio verbi de-
nouerat, qui adductus ad seductorem Ministrum,
cum eum varium admodum Prothei instar, ad-
uertisset in explicandis primarijs capitibus suæ
hæreseos, vt fidem modo in corde, modo in vo-
luntate, mox in intellectu, tandem in vtroque
sedem fixisse nugaretur; conuitijs tandem excep-
tus, quod tanti viri authoritati reluctari auderet,
ad

ad nos aduolauit, & per dies aliquot exercitijs
 spiritualibus excultus, fidem Catholicam profes-
 sus est, & hinc ad scholas Societatis alio profes-
 ctus. Non parum dignitatis, & ornamenti resti-
 tutum est religioni catholicæ in hac vrbe, quan-
 do nuper Reuerendissimus, & Serenissimus Ar-
 chiepiscopus Coloniensis Ernestus, suum huc ab-
 legauit in Spiritualibus vicarium, qui pro se Pon-
 tificias quasdam functiones obiret. Censebant
 multi primarij viri omnia, clausis templi foribus,
 peragenda esse, ne qua turbandi præberetur oc-
 casio hæreticis, quando simile nihil ab hominum
 memoria factum esset: aliorum erat sententia
 palam omnem cultum, ritumque administran-
 dum esse, quæ & honestior, & potior fuit. Itaque
 primum solenni ritu tres initiauit Abbates. De-
 inde virgines despondit Christo. In diuersis tem-
 plis altaria ad triginta, vel de nouo dedicauit, vel
 prophanata expiauit: bis in Ecclesia Cathedrali
 Sacramentum Confirmationis solenniter admi-
 nistravit, & semel in Sacello nostro, quo tem-
 pore illud fuit iucundum, videre homines omnis
 ætatis etiam grandæuos, singulari cum pietatis
 significatione, Sacramentum Christum suscipere;
 tum quoque fuit fructus laboris nostri apud
 vicarios. Ex ijs enim pagis, quos Nostri superio-
 ribus annis concionibus & Catechesi formarunt,
 magnis agminibus ad Confirmationem accurre-
 runt. Denique omnia magno Catholicorum
 gaudio, hæreticorum vero dolore, & pudore fa-
 cta sunt. Neque hoc quod nunc dicam, leue fuit
 ad religionis Catholicæ stabilimentum. Inuenis
 erat in vico, à pueritia in religione auita institu-
 tus, qui spe diuitiarum illectus, Parentes induxit,

vt sibi potestatem facerent Matrimonij cum hæretica ineundi, à qua mēre cum neq; illā, neq; parentes, quisquam reuocare posset; Parochus tandem in proximo Paschate diuinis mysterijs parentibus interdixit; vnde mater mœrore primum, deinde morbo cruciari cœpit, peccati interim magnitudinem agnoscere, & acerbe flere, neque tamen inde melius habuit, sed nuptiarum gaudia alijs relinquens, ipsa se pœnitentiæ lamentis dedit, & per nostrum Sacerdotem rite expiata, è viuis discessit. Nec sponsus impune perfidiam tulit, altero enim nuptiarum die, repentino correptus morbo, octiduum postea non vixit; Pater orbatus coniuge & liberis, in luctu & squalore vitam infelicissimam trahit. Scholæ, hoc anno accessu vnus classis auctæ. Fama vulgata fuit, non sine culpa quorundam, esse in scholis nostris pueros, qui magicis vterentur artibus, quod cum auide aduersarij arriperent, mox incredibili cum augmento, non per urbem tantum, sed per totam Prouinciam disseminauerunt. Magistri hæretici in scholis apud discipulos, & Prædicantes in cathedris, nos magicarum artium Doctores proclamarunt, Senatum etiam perturbauerunt, vt in nos inquireret, & ciues suos de filijs, & filios de Magistris percunctaretur, Ecquid aliquando inaudissent, aut vidissent apud nos magicis affine præstigijs. Verum cum nihil, vel in speciem reperire possent, neque tamen sectarum Magistri vociferari, & calumniari desissent, Senatus à diuersis hæreticorum Academijs consilium expetijt, quomodo nos vel ciuitate pelleret, vel ignominia notaret: sed Academiarum vnum responsum fuit, nihil causæ esse cur aduersum

T t

nos

nos quicquam molirentur: ni multari velint, abstineant ab omni nostrorum iniuria. Interea vero cum fama omnino obrui non posset, ne quo modo tantis sceleribus fauere putaremur, & Senatus etiã quorundã nomina descripta haberet, Visum est superioribus nostris omnes illos, quibus hæc nota adhæsisset, à scholis amandare: quæ res etsi in præsens multorum à nobis animos alienauerit, necessaria tamen fuit, ad Societatis nomen contra aduersariorum calumnias tuendum, neque à quoquam viro prudenti potuit reprehendi: quin ipsi etiam ciues hæretici factum hoc nostrum collaudarunt, & discipuli hæreticarum scholarum, quæ binæ hic sunt, magno nostrarum exercitationum desiderio ardere cœperunt. Itaque quoties à suis scholis vacant, ad nostras accurrunt, Magistros docentes, & discipulos concertantes libenter, ac modeste audiunt, nihilque optant magis, quàm vt in disciplinam nostram bona cum voluntate parentum dare se possint. Adolescentes, qui fidem Catholicam amplectuntur, constantes manent. Duo fratres germani, cum circiter sesquiannum nobis operam dedissent, & hæreseos venenũ euomissent, à Parente hæretico spe illis facta alio ad nostros abeundi, domum reducti sunt magno illorum dolore, cum propter religionem, tum quod institutum studiorum cursum tenere non possent; ad gymnasium deinde hæreticum amandati sunt. Quid agerent adolescentes? parentis imperio refragari fas esse non putabant, scholas mutarunt, sed non religionem: post biennium namque Sacerdotem quendam è nostris, isthac iter cum haberet, agnitum in diuersorio adierunt, & cum
alibi

alibi non possent, vel in stabulo, ne res Sodalibus innotesceret, animos per sacram confessionem expiarunt, magnumque desiderium redeundi ad scholas Societatis nostræ declararunt. Centū daleris inopiam Collegij Religiosus quidam Prælatuſ subleuauit. Virgo deuota, ex hac vita discedēs omnia sua bona, etſi non magna re, magna tamen charitate Collegio reliquit. Sorores duæ germanæ, è mundo ſuo muliebri duas ex auro catenas Collegio donarunt, vt ex iis turricula fiat corpori Chriſti in ſupplicatione ſolenniter deferendo.

COLLEGIVM EMBRICEſE.

QUIDAM Matrimonium initurus, noluit vxori coniungi, antequam Catholica facta eſſet, quæ poſtquam rectè inſtituta dedit manus, non contenta ſua ſalute, ſtatim patrem, qui plurimis annis inter hæreticos ſacramenta neglexerat, ad conſtitendum induxit, eodemque fratrem poſtea perpulit, & nunc ipſa pietati diligenter vacat. Fuit mulier, quæ cum quatuor Prædicantibus commiſſa, victrix euaserit. Vicinum Monasterium, quod à diſcipulis noſtris reſtitutum in antiquam eſt diſciplinam, & quotidie nouis copiis repletur, religioſorum rogatu adiit Sacerdos noſter, ibique omnium Virginum & Monachorum diſtinctis cœnobijs, ex regula S. Brigittæ, commorantium conſeſſiones accepit, ſingulari à ſuperioribus charitate tractatus, qui ad nos tanquam parentes referre difficultatis ſuas, eorumque conſilio plurimum ſolent conſidere. Sere-

nissima Ducissa suam propensam in Societatem benevolentiam, multis eximijs signis hoc anno declarauit; nam primum beneficij fructus, quos Canonici vt nobis concederent, nulla ratione perPELLI poterant, vt obtineremus effecit. Deinde omni ope adnisa est, vt locum Collegio laxiorem consequeremur, quam rem vbi ab æmulis turbari intellexit, nihil studij sui desiderari passa est, quo conatus eorum disijcerentur. Aliorum etiam procerum & officia, & merita in nos clarissima extiterunt. Societatis existimatio incrementa capit quotidie, vt præcipui quique rerum suarum consilia cum nostris communicent.

COLLEGIVM AQVIS- GRANENSE.

L A B O R A T V M, vti ferè initio solet, maiore conatu, quam successu, in euellendis prauarum opinionum spinis, neque tamen nihil effectum. Sex educti ex hæresum senticetis. Centum & amplius ita concionibus emolliti, vt spem non falsam messis præbeant, sed obstat adhuc frigus ab humano metu, & Batauo aquilone afflatum. Curatum vt vrbe pellerentur duo errorum satores pestilentes. Magicis artibus, & sceleribus infamis mulier, ad supplicium pie tolerandum per nos instructa, vt in admirationem & commiserationem rapuerit spectantes. Serenissimi Electoris Coloniensis, & Illustris comitis à Bronckhorst magna, & singularis benevolentia in nos eluxit. Sed & beneficentiam tum illorum, tum aliorum experti sumus. Serenissimus Archidux

dux Belgij. ducentos coronatos, Serenissima Princeps Iuliæ Lotharingica domo totidem Imperiales; quinquaginta minus, nobilis Canonicus huius Ecclesiæ inopiæ nostræ subleuandæ, obtulit.

RESIDENTIA ERFVRTENSIS.

ERFVRTI concionibus, catechesi, alijsque muneribus Societatis vacatum à duobus Sacerdotibus; ad Ecclesiam aggregati vndeuginti: Peregrè è media Saxonia vir venit plebeius quidem, zelo tamen religionis Catholicæ inter suos illustris. Is abhinc annis sexdecim, ex discordia suorum prædicantium in dubium incidit: contendit proinde Erfurum, vbi à nostris instructus, & ab hæresi absolutus est. Plurima fanda, & infanda interim passus ab hæreticis, cum hoc anno finem vitæ instare putaret, Christum cum Simeone sumpturus in vlnas animæ suæ, redijt, triduoque iucundis, ac spiritualibus colloquijs peracto, catholicis vltimum dixit vale, paratus infami funere efferri pro Christo, quod euenturū sciebat ob fidei Catholicæ professionem. Alius par pietate fortuna, & nobilitate maior Ostofrius, cum Societatem sedem Erfurti habere fama percepisset, Collegium esse arbitratus, filium vnicum studiorum, & auitæ pietatis hauriendæ caussa, ad nos ablegauit anno superiore. Postea de statu nostrarum rerum edoctus, hoc anno filium, nosque inuisit, & licet triduum satis esset expediendis negotijs, adeo tamen fuit delecta-

tus publico exercitio, quo diu caruerat; & con-
 fuerudine nostrorum, vt supra tres hebdomadas
 substiterit, sapius Pœnitentiæ, & Eucharistiæ
 Sacramenta etiam cū lacrymis obiuit, filiumque,
 cui priuatos Magistros constituit, curæ nostræ
 commissum reliquit. Usurpata Sacramenta sani-
 ratem etiam corporibus attulerunt. Puella duo-
 dennis nostris confiteri assueta, cum lectulo affi-
 xa esset, parentibus prædixit, nullo se nisi diuino
 pharmaco sanandam, quod cum instanter petij-
 set, simul cum salutis authore corporis sanitatem
 obtinuit. Adolescens Lutheranus viduæ Catho-
 licæ seruierat, qui concionibus, & consuetudine
 nostrorum persuasus, ad religionem Catholicam
 adiecit animum. Is cum postea in infirmitatē in-
 cidisset, à parentibus reductus est in patriam,
 iamque, omnium opinione, longa tabe confi-
 ciendus existimabatur. Ne igitur tam bonum
 propositum dimitteret adolescens; noster emen-
 tito habitu eo profectus est, & adolescentem licet
 ægre, è parentis vtriusque conspectu abductum,
 in rheda, qua vsus fuerat, confitentem audiuit;
 & illo ipso die cœpit habere melius, breuique
 restitutus reuertit ad heram, iamque publico sa-
 cramentorum vsu se profitetur Catholicum. E-
 tiã ipsi Senatores & consules, Lutherani iuxta ac
 Calviniani, humanitatis & beneuolentiæ signa
 exhibent. Plebs honore nos prosequitur nunc
 maiore, postquam voluntate R. P. Visitatoris,
 vestitu in hisce Prouincijs vsitato vti cœpimus.

R E S I-

RESIDENTIA A L- TENENSIS ET BON- NENSIS.

FRUCTVS spiritualis parce satis hoc anno
prouenit, iacuit enim fere omnis nauigatio,
ob onus nouum vectigalium, his Balticis oris im-
positum. Vnde, & peregrinorum summa raritas,
quam etiam plurimum auxit pestilitas acerbior,
quæ præsentibus hinc abegit, atque in varia loca
dissipauit, qui tamen perstiterunt ex illis, experti
sunt operam nostram in necessitate: Infirmis si-
quidem Sacramento Pœnitentiæ vires submini-
stratæ ad subeundum periculosum cum morte
agonem, & viaticum corporis Domini præbi-
tum è vita migrantibus.

IN Residentia Bonnensi: Euitiorum cœna e-
ducti aliquot; ab erroribus absoluti duo ter-
tius nobilis, quia obstinabat animum, à Serenissi-
mo Principe pietatis amantissimo ab Aula dimis-
sus est.

RESIDENTIA HA- GENOENSIS.

HAGENOA vrbs inter decem Imperij tri-
butarias prima in Diœcesi Argentinensi est,
condita olim à Friderico primo Imperatore circa
annum millesimum centesimū sexagesimū quarti
quæ etsi arenoso solo sita est, iam inde tamen sta-
tim ab initio, & incolarum frequentia, & merci-

monijs claruit; & vero etiam religione, quam accendebant istic à Friderico depositæ nobilissimæ reliquiæ, quas inter clauus cum lancea, itemque spineæ coronæ, ac sacræ crucis pars magna, ad quas annuus magno numero concursus. Infe- cit hanc urbē Schmidlinus, cum circa annū sexa- gesimū sextū superioris seculi Tubinga euocatus, & demētato Senatu, virisq; aliquot primariis, ho- norifice magno comitatu ad templum Francisca- norum deductus est, quod ab eo tempore infide- runt errorum Magistri; cum tamen multi in vrbe fidei auitæ tenaces perstiterint, quos à nouem- decemue annis, nostri è Molshemiensi Collegio crebris excursionibus firmarunt in fide: donec hoc anno adnitentibus, qui in Senatu erant. Ca- tholicis, conuiuentibus hæreticis, quo facilius & ipsi in demortui Prædicantis locum substituere possent, quem vellent, quod à Catholicis, qui pæne numero ipsis pares sunt, impediri posse vi- debant, à R. P. Prouinciali magnis precibus impetrarunt, vt colonia istuc deduceretur, & à duobus Patribus totidemq; coadiutoribus, Re- sidentia initium daretur. Excepti sumus summa beneuolentia, & gratulatione Catholicorum, qui certant beneficiis in nos conferendis, & cœpi- mus quantum licuit munia Societatis obire, con- cionari festis, Dominicisq; diebus, crebro item in funeribus ad hæreticos auditores, subterfugien- tes alioquin nos, nostrasque conciones. Expiati plurimi, & facta accessio magna ad numerum communicantium. Actum cum pluribus de erro- re deserendo, sed ob vanum pudorem, & mini- strorum crebras, & aculeatas in nos conciones, expugnari non nisi nouem potuere. Vnus ante
annos

annos complures, pecunia conductus ad Lutheranos transferat, iniectus est homini velut stupor quidam mentis pariter ac corporis, vti immobilis ad horas aliquot staret, eaque profundere, quorum non meminisset, postea à dæmone hominem obsideri suspicabantur; accersitus noster ab vxore catholica, vbi hominem eo perduxit, vt de reditu ad Ecclesiam cogitaret serid, rediit quoque pristinus mentis, corporisq; vigor, & posteaquam confessione hæresin & peccata diluit, sanus perstat hætenus. Redacti velut postliminio festi dies duo, Visitationis, & Conceptionis B. Virginis, ipsis etiam Lutheranis, ni multari velint, in posterum seruandi. Sublatum diffidium graue, & periculosum inter duos viros primarios. Data etiam opera, vt lis inter Magistratum, & Dominos Austriaci regiminis, cuius hic sedes est, componeretur, donec autoritate Imperatoria tollatur penitus, qua in re nobis laborandum admodum, cum successus rei catholicæ ea discordia plurimum impediatur. Eluxit in nos beneuolentia Nobilium ex Austriaco Senatu, seu regimine Dominorum, à quibus centum floreni annui, & quantum opus erit lignorum, aliaque nonnulla nobis præstita, & spes facta maiorum beneficiorum. Visus est D E V S initia hæc Residentiæ huius, ornare voluisse pace diu expetita, & tranquillitate Diocesis Argentinens, tot hætenus turbis iactatæ, quæ tandem feliciter hoc anno Hagenoë inter Illustrissimum Cardinalem Lotharingum Episcopum Argentinensem, & Brandenburgicum Marchionem constituta, licet non sine iactura pecuniarum, magno tamen animarum, & religionis bono, dum tota Diocesis

ad

ad veterem Dominū, & religionem redijt; Cum hac de re ageretur, & ad dies quindecim hic ob eā causam susisterent Illustres, Reuerendi ac Generosi Domini, crebro ad rem diuinam audiendā ad nos venere, crebro nos mensæ suæ adhibuere, deduxere etiā honorifice per urbem videntibus, & indignantibus hæreticis. Accessit ad sacram supellectilem præter varia variorum donaria, pars exigua S. Crucis, ex testamento Virginis cuiusdam defunctæ.

M I S S I O R I T B E R - G E N S I S .

F F E C I T Illustrium Comitum Ritbergen-
sium conspicuā virtus, studiumq; mirificum
Religionis catholicæ, hoc tractu amplificandæ,
vt ne hoc quidem anno, missionem hanc inter-
rumpendam æstimarint Superiores. Nam satis
est animaduersum, profuisse non paucis Sacerdo-
tis nostri præsentiam, & hæreticorum compressos
haud modice animos. In gratiam rediere cum
Ecclesia catholica viginti, in quibus fuere insi-
gnes Nobiles, suntq; ex finitima Nobilitate plu-
res in procinctu, expectantes Patris adeundi op-
portunitatem, quod exire è ditione hæretica, &
obire sacramenta satis tuto nequeant. Est vero
pergratū Illustribus Dominis, suum Ritbergi fa-
cellum, optabili errantiū transfugio, peregrino-
rumque pœnitentium receptu, in medio nationis
prauæ quaquauersus, celebrari. Erat sub Dyna-
sta Calviniano Nobilis collegij moderatrix, à te-
neris imbuta Lutheri opinionibus, quam proxi-
mo

mo superiore anno conuenerat Sacerdos noster, perpuleratque ad complectendam fidem, sed diferebat profectioem, quod iras Domini, gregaliumq; virginum nobilium hereticarum offentiones nimium formidabat. Ea vero nunc tandem Patris impulsu, cum Nobili socia longo circuitu, ad euitandas hostium insidias, profecta in arcem cognati Satrapæ, propalam confessionem, communionemque obiit, tanta viri nobilis propinqui, ab hæresi quoque emerfi lætitia, vt manantibus lacrymis gratularetur conuersionem, sed vix abierat domo cum fuit res vulgata; significatumque per celeres emissarios, cauerent in reditu periculum, nî ab hostibus fidei vellent intercepti, quare equitibus in defensionem additis reduci illas oportuit. Vt autem reuerterunt, exercitata conuersionis exordia graui tempestate fuere. Comes enim Archifatrapam cum superintendente allegauit, minaciterque interrogandam curauit, cuius impulsu catholicam esset complexa fidem? Ac respondit animosè Virgo, conscientiam perpulisse. Tum Legatus, Atqui gemellam religionem ferre hoc loco neutiquam vult Dynasta. Id vero mirum, nouumque mihi est, subiecit illa, cum satis constet Lutheranas Calvinianis mistas fuisse virgines, neque vocabulo vnico ob eam causam increpitas. Hæc igitur vbi non successit oppugnatio, interuenit superintendens, quem cum animaduertère, dixerunt æquum esse, vt quando Legatus Oratorem adduxisset, qui pro ipso disceptaret de religione, liceret sibi quoque peritum suæ fidei Patronum accersere. Id vero pupugit aduersarios, vt succlamarent extemplo; Itane huc Iesuitam introducere cogitabis? nihil
prorsus

prorsus commercij nobis cum Iesuitis. Et tamen
 adeo obtusa protulit arma Prædicans, vt pudefa-
 ctus luculenta virginum apologia denique ob-
 mutuerit. Ex eo creuere animi piis animis, iē-
 runtque Paderbornam, atque in cœtu Nobilium
 Conuenarum, ritè sunt ab Episcopo confirmata,
 & vt suæ felicitatis compotes facerent plures,
 operam accuratam dedere. Ad Natalitia quoque
 sanctius peragenda, Comitum inuitatu Ritber-
 gam venere, ac ne vacuæ ad Christi paruuli ap-
 parerent cunabulum, virginem nobilem magnis
 laboribus ægre peruictam, abstractamq; à Lu-
 theranis, ad pœnitentiæ, & Eucharistiæ sacra-
 menta ritu catholico participanda, adduxerunt;
 iamque habent Nobiles quinque parturientes sa-
 lutis spiritum, quas vitæ melioris exemplo, piisq;
 ac feruidis illexere cohortationibus, etsi ob fidera
 ardoremque hunc inusitatum, conuitia ferre gra-
 uia, & ludificationes impiorum cogantur. Fe-
 mina natu grandis, cum filio. sat prouecto bap-
 tizata, & ab hæresi absoluta vnà cum filio. Excur-
 rerat huc Illustris Baro à Liechtenstein cum noua
 nupta Ostfrisiæ Comitissa, qui vt familiæ suæ bo-
 num præiret exemplum, Sacerdotis nostri ope-
 ram confestim poposcit, seque per confessionem,
 communionemq; instaurauit, quem imitati dein-
 de sunt impulsu Patris, frequentes aulici, habuit-
 que asseclam Morauum è Baronum stirpe, qui
 omni comitate à Sacerdote deuinctus, Luthera-
 nismum seriò abdicauit, obitis cum admirabili
 Dominorum voluptate Sacramentis. Neque ge-
 nerosam coniugem innutritam erroribus negle-
 xit, vt gauderet magnopere potuisse illam permo-
 ueri ad instructionem à Patre, cum gynæceo
 percipien-

percipiendam, spemq; non paruulam præciperet, breui futuram ex animo catholicam. Alter item inclytæ familiæ comes Ritbergam, cognatorum visendorum causa adierat, qui etsi apparebat Lutheranus, tamen sacerdotem Societatis miris officiis amanter coluit, eiusque audiit conciones, & præstare doctrinam fidei, quam audisset è suggestu traditam à Patre, Prædicantium suorum ineptiis, ingenue est confessus: curauit etiam libros catholicos afferendos, quos adeo lectitat libenter, bène vt speretur de immutando profus heroë, si crebrius regustare hospitium Ritbergen- se pergat. Impeditum quoque, ne ad copulandos coniuges hæretico more conueniretur à catholi- cis, qui per ignorationem, flagitiosis amuletis se curatum iri male credebant. Semel cum per æstatem subductum subito lac vaccis fuisset in villati- ca pastione, & pecudum strages fieret, appare- rentq; in extis haud leuia incantationis argumen- ta; rogantibus Dominis, coacto armento, ritè ex- piavit stabulum noster, ex eoque conualescere animalia, mortesque inhiberi cœperunt. Duas admorderat feminas rabiosus canis, periculum- que erat, nî mature prouideretur, ne furerent; quare expetitam ferream clauem, quæ S. Huberti reliquiarum contactu erat sacrata, cum in potum misceri curasset Pater, vtraque fuit seruata. Ba- ptismo aliquot expiati, in quibus Turca fuit è manubiis Hungaricis, qui exploratus bene diu, informatusque de religione, cum sine fine rege- nationis mysterium poposcisset, salutari est la- uacro in præclaro Nobilium, ignobiliumq; con- uentu, festo S. Ioannis Euangelistæ expiatus. Il- lustris Comes, cum ad Paderbornensem oppu- gnationem

gnationem

gnationem, de qua fufius in annuis Collegij, fe pararet, generali confefione, & facra commu-
nionē prius animam, quam armis corpus munire
voluit, qua pietate impetraffe videtur, vt inter
densam miffilium nubem illæfus permanferit.

P R O V I N C I A
B E L G I C A .

IN Belgica Prouincia Societas omnino fræ-
quens; Collegia præcipuis vrbibus vndeui-
ginti, Socij numerantur fupra quingentos fexa-
ginta octo. Louanij quinquaginta vnus. Torna-
ci fimul in Collegio, fimul in domo Probationis,
centum duo. Audomari in Collegio quidem
noftro, quinque & triginta; in Seminario vero
Anglorum, quod in eadem vrbe iuxta Collegium
eft, vndecim. Duaci, tres & quadraginta. Leo-
dij vno minus. Traiecti, vt Ipris, vndeuginti,
Antuerpiæ, triginta quatuor. Brugis duo & vi-
ginti. Totidem Contraci, & Gandau. Vallen-
cenis vno plus. Infulis duo & triginta. Monti-
bus fex & viginti. Sancti Winoci Bergis quatuor-
decim. Atrebatu duodeuginti; vno minus Ca-
meraci. Luxemburgi, fexdecim Bruxellæ, fi Sa-
cerdotes numeres, qui in castris militum falutem
curant, duo & quadraginta. In Hollandia tres.
Superis, quod fperamus, additi duodecim; ad
Nouitios accessere duo & quadraginta.

C O L L E .